

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

RAPORT badawczy w ramach projektu: „*Głusi Mają Głos*”

Spis treści:

- Opis projektu
- Metodologia badań własnych
- Przebieg lekcji – warunki testowania
- Ocena przydatności opracowanych narzędzi edukacyjnych w kształtowaniu postawy przedsiębiorczej osób z zaburzeniami słuchu w świetle badań własnych
- Podsumowanie i rekomendacje

Opis projektu

Celem projektu było stworzenie zestawów edukacyjnych z wykorzystaniem metody debat, przygotowanych tak, aby odpowiadały specyfice kształceniu osób niesłyszących, uczniów z zaburzoną komunikacją językową, a także afatyków, młodzieży z zaburzeniami przetwarzania słuchowego i z centralnym uszkodzeniem słuchu. Opracowane materiały w założeniu mają służyć wyrównywaniu szans poprzez kształtowanie otwartych na świat i społeczeństwo postaw. Opracowane materiały mają pozwolić na niwelowanie barier i zapóźnień oraz silne stymulowanie zaradności, aktywności, zaangażowania, pomysłowości i kreatywności osób z wadami słuchu. Grupami docelowymi, dla których zaprojektowano materiały dydaktyczne są dzieci i młodzież na poziomie nauczania ISCED 3 w Polsce, Czechach i na Słowacji.

W ramach projektu powstało 30 „pakietów” składających się z krótkiego filmu wprowadzającego w tematykę debaty, konspektu lekcji, zestawu pytań dla uczniów oraz zaleceń ogólnych dla nauczycieli dotyczących prowadzenia debat w gronie młodzieży z zaburzeniami słuchu, w trzech wersjach językowych: polskim, czeskim i słowackim. Tematami opracowanych materiałów i zarazem debat są:

- Wolny dostęp do broni palnej
- Praca na etacie czy własna firma
- Telefony na lekcji i w edukacji – zakazywać czy wykorzystywać
- Czy system edukacji powinien być bardziej elastyczny - czy powinno się wybierać to czego chcemy się uczyć?
- Graffiti – wandalizm czy sztuka?

- Budujemy z funduszy UE – pumptrack czy karmniki dla ptaków w przestrzeni miejskiej / Budżet obywatelski
- Czy fake newsy powinny być karalne - czy media ogłupiają społeczeństwo
- Moja pasja – zainteresuj swoją pasją innych
- Czy warto inwestować i grać na giełdzie?
- Czy młodzi ludzie przed 18 rokiem życia powinni mieć swoich reprezentantów w parlamencie?
- Zostać politykiem – czy warto? Polityka i zaangażowanie społeczne
- Czy da się żyć bez telefonu komórkowego?
- Czy media nas ogłupiają (media 4 władza), korzystać czy unikać?
- Powinniśmy inwestować w rozwój przemysłu czy kulturę?
- Czy młodzież jest tolerancyjna?
- Czy nauka i edukacja przydają się w życiu?
- Internet czynnik wspierający edukację czy złodziej czasu?
- Czy warto poświęcać czas i działać w organizacjach trzeciego sektora?
- Gra komputerowa czy aktywność na świeżym powietrzu?
- Czy kontrolowanie i inwigilacja ludzi są koniecznością?
- Czy warto się angażować w działalność samorządu uczniowskiego
- Lepiej oglądać czy uprawiać sport? Co daje większą przyjemność?
- Czy warto wziąć zwierzę ze schroniska?
- Wiek emerytalny dla kobiet i mężczyzn powinien być wspólny czy rozdzielny?
- Czy w szkołach powinno się nosić mundurki szkolne?
- Lokaty bankowe to pewna inwestycja - czy potrzebna jest nauka finansów
- Czy w Polsce powinna być elektrownia atomowa? Energia odnawialna, a zmiana klimatu
- Czy starość oznacza samotność i wykluczenie społeczne
- Czy za wizyty u lekarza powinniśmy płacić, czy też dostęp do służby zdrowia powinien być bezpłatny?
- Czy powinno się obniżyć wiek obowiązku szkolnego?

W ramach zaleceń ogólnych dla nauczycieli dotyczących realizacji debat z młodzieżą z zaburzeniami słuchu, wyjaśniono: czym są debaty oraz wskazano na założenia wykorzystania tej metody w edukacji. Określono m.in. kluczowe etapy pracy metodą debaty. Na podstawie wybranej literatury naukowej i specjalistycznej wskazano na kompetencje uczniów, jakie mogą być kształtowane w ramach pracy metodą debaty. W ramach materiałów dla nauczycieli przedstawiono rodzaje debat, wraz z uwagami implementacyjnymi. Za A. Snider i M. Schnurer wskazano nauczycielom, że należy stosować elastyczne podejście w kształtowaniu przebiegu debaty w szkole, która powinna być dostosowana do potrzeb edukacyjnych, celów dydaktycznych, możliwości czasowych, czy organizacyjnych lub planu lekcji. Podkreślono, że nauczyciel w ramach projektu samodzielnie, w oparciu o własną intuicję, wiedzę i doświadczenie może wybrać dowolną formę przeprowadzenia debaty oraz zmodyfikować jej założenia. W ramach materiałów scharakteryzowano

następujące rodzaje debat: okrągły stół, forum publiczne, spontaniczna argumentacja, debata za i przeciw, debata Oksfordzka, debata panelowa, dyskusja plenarna, akwarium, debata punktowana, dyskusja sokratejska.

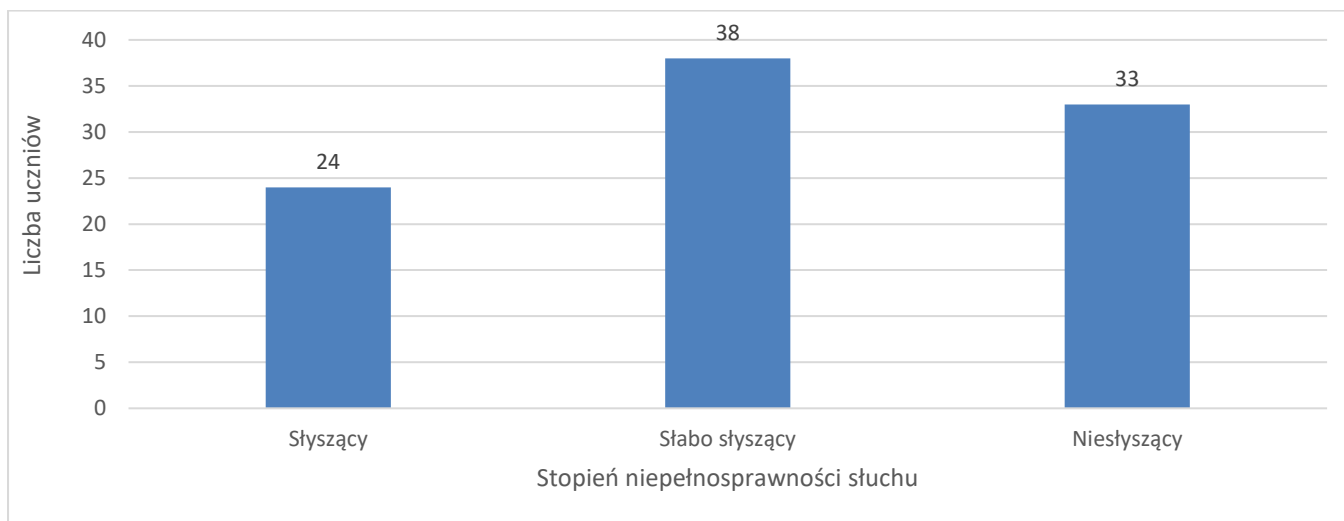
Metodologia badań własnych

Celem badań, w tym testowania opracowanych materiałów poznanie skuteczności stosowania metody debat w nauczaniu uczniów z zaburzeniami słuchu i niesłyszących. Zebrany materiał empiryczny został wykorzystany zarówno do celów badawczych, jak i dla ulepszenia testowanych materiałów.

Projekt zakładał, że opracowane materiały będą testowane w szkołach specjalnych lub placówkach integracyjnych. Testowanie zostało przeprowadzone w szkole średniej Valašském Meziříčí w Czechach, szkole średniej z internatem Pavla Sabadoša w Preszowie na Słowacji oraz w Specjalnym Ośrodku Szkłono - Wychowawczym dla Niesłyszących im Janusza Korczaka w Krakowie.

W ramach procesu testowania zrealizowano w Polsce 30 debat i po 15 na Słowacji i w Czechach. W zakresie badań ankietowych zrealizowanych w gronie uczniów zebrano łącznie 102 ankiety, z czego 95 zostało poprawnie wypełnionych (63 w Polsce i po 16 w Czechach i na Słowacji). W klasach, w których testowano opracowane materiały znajdowała się słysząca, słabosłysząca i niesłysząca młodzież. Podział uczniów ze względu na stopień uszkodzenia słuchu zaprezentowany jest na wykresie 1.

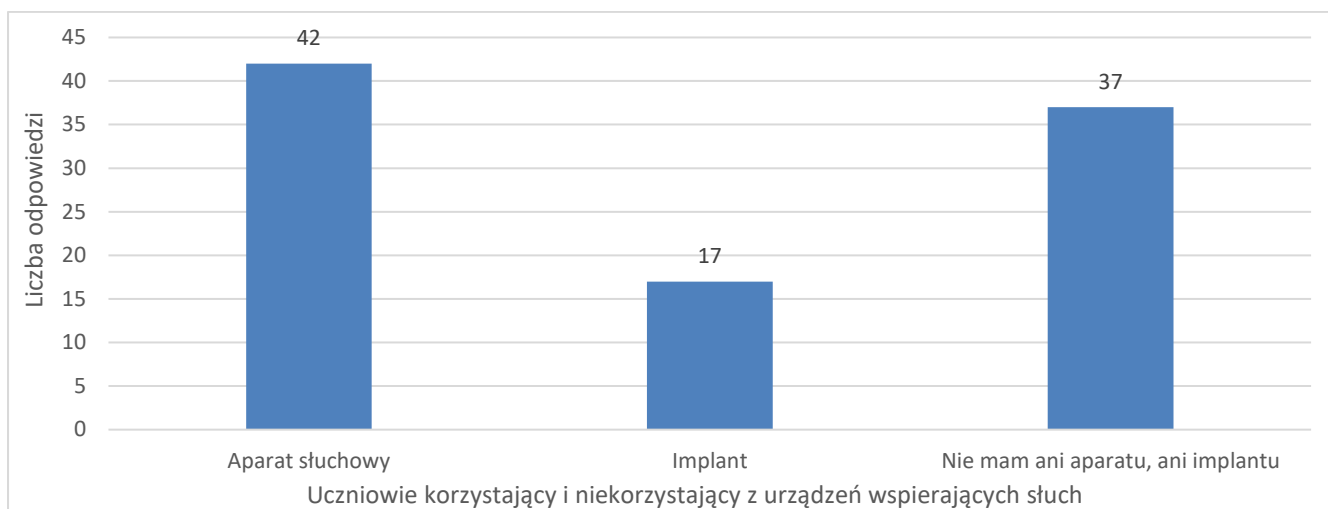
Wykres 1. Deklaracje uczniów w zakresie stopnia uszkodzenia słuchu (N=95)

Źródło: badania własne.

W gronie uczniów biorących udział w debatach 42 osoby posiadało aparat słuchowy, 17 ankietowanych korzystało z implantu ślimakowego, a 37 osób nie miało ani aparatu słuchowego ani implantu.

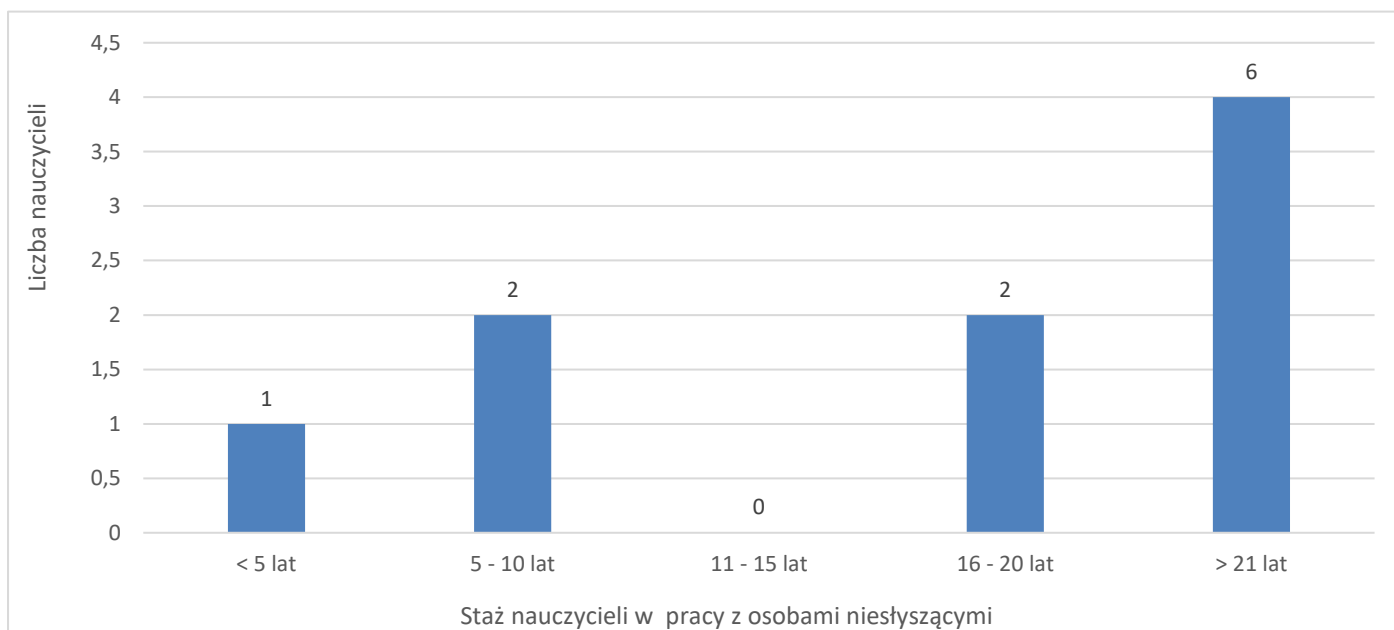
Wykres 2. Korzystanie przez badanych uczniów z urządzeń wspierających zmysł słuchu (N=95)

Źródło: badania własne.

Za testowanie opracowanych materiałów dydaktycznych odpowiedzianych było 10 nauczycieli, o zróżnicowanym stażu pracy. Dokonując podziału dydaktyków ze względu na czas pracy pedagogicznej z niesłyszącymi uczniami, należy zauważyć, że 5 z nich było bardzo doświadczonych w tym zakresie, ich aktywność zawodowa była ponad 21 letnia. Kolejne dwie osoby również można uznać za bardzo doświadczone w pracy z niesłyszącymi. Również dwóch badanych miało staż dydaktyczny zawierający się w przedziale od 5 do 10 lat. Jedynie jeden testujący metodę nauczyciel miał, krótsze niż 5 letnie doświadczenie w pracy z osobami głuchymi. Podział pedagogów, którzy przeprowadzili debaty ze względu na staż ich pracy jest przedstawiony na wykresie 3.

Wykres 3. Staż pracy pedagogicznej z uczniami niesłyszącymi nauczycieli odpowiedzialnych za przetestowanie opracowanych materiałów (N=10)

Źródło: badania własne.

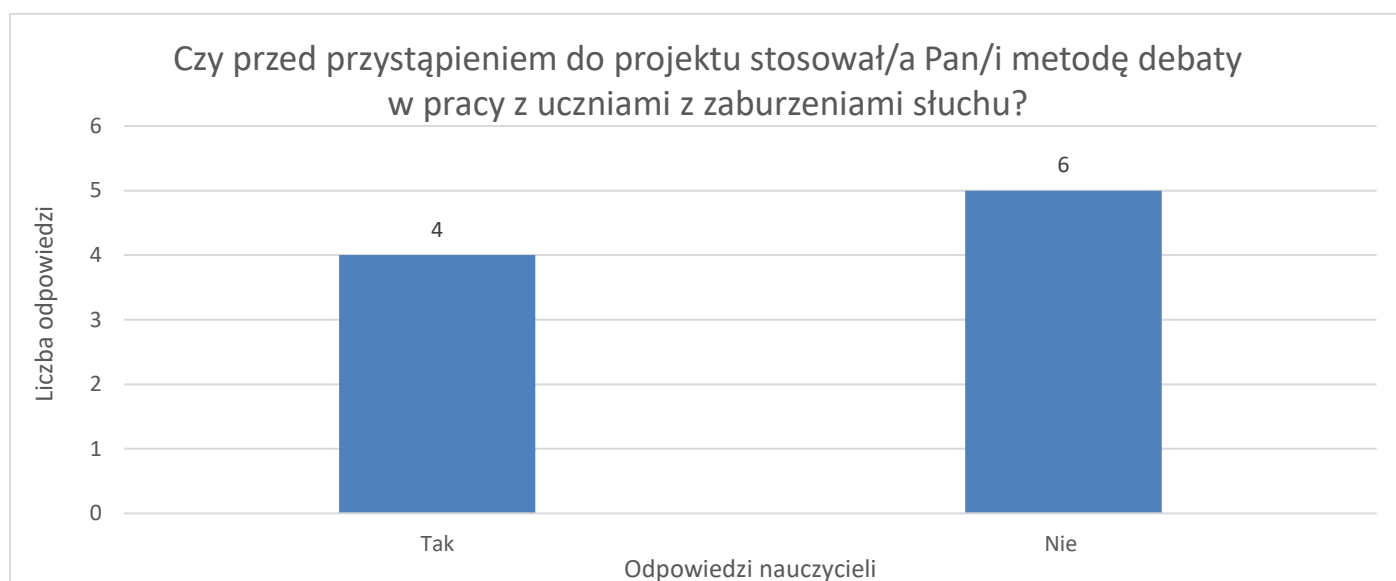
Większość testujących metodę debat nauczycieli była zróżnicowana pod względem przedmiotów, których uczyli. Dwóch nauczycieli prowadziło zajęcia z wychowania fizycznego, pozostali różnili się w zakresie nauczanych przedmiotów, byli to:

- nauczyciel wychowawca,

- psycholog szkolny, pedagog odpowiedzialny za rewalidację,
- nauczyciel języka angielskiego i czeskiego,
- nauczyciel matematyki i informatyki
- logopeda zarazem nauczyciel języka czeskiego i rosyjskiego oraz wychowania do życia w rodzinie,
- nauczyciel matematyki, chemii, informatyki języka słowackiego i nauk o społeczeństwie,
- nauczyciel języka słowackiego, a literatury, historii oraz komunikacja.

Przed przystąpieniem do projektu mniej niż połowa badanych stosowała metodę debaty w pracy z niesłyszącymi uczniami, rozkład nauczycieli pod tym względem zaprezentowany jest na wykresie 4.

Wykres 4. Stosowanie metody debaty w pracy z uczniami z zaburzeniami słuchu przed przystąpieniem do projektu w gronie nauczycieli (N=10)

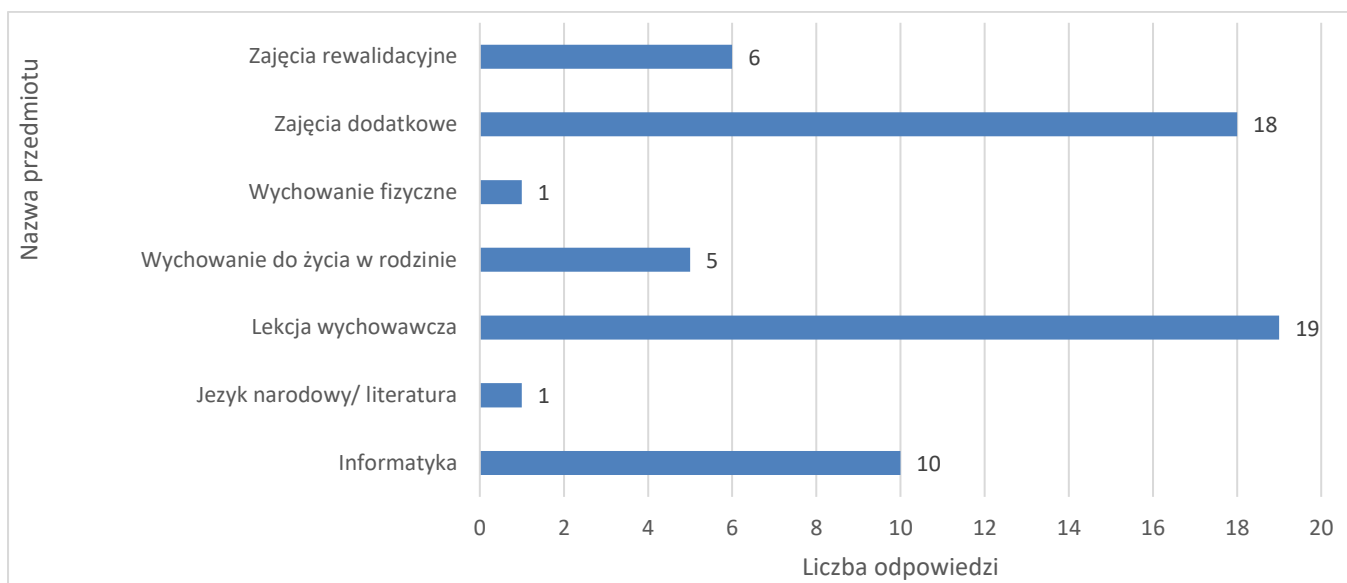
Źródło: badania własne.

Przebieg testowania

Testujący materiały nauczyciele mieli dowolność co do wyboru formy debaty oraz jej przebiegu, czasu w jakim mieli ją zrealizować oraz lekcji, na której miała być ona zorganizowana. W Polsce przetestowano wszystkie 30 tematów debat, na Słowacji i w Czechach po 15 wybranych przez nauczycieli.

Ze względu na potrzebę realizacji programów nauczania oraz specyfikę uczonych przez nauczycieli przedmiotów 19 debat zostało zrealizowanych w ramach lekcji wychowawczych, a 18 jako zajęcia dodatkowe. Nauczyciele przeprowadzili testowanie również na zajęciach z zakresu: informatyki, zajęć rewalidacyjnych, wychowania do życia w rodzinie, języka narodowego/ literatury oraz wychowania fizycznego. Szczegółowy rozkład zajęć podczas, których przeprowadzone debaty w ramach projektu zaprezentowany jest na wykresie 5.

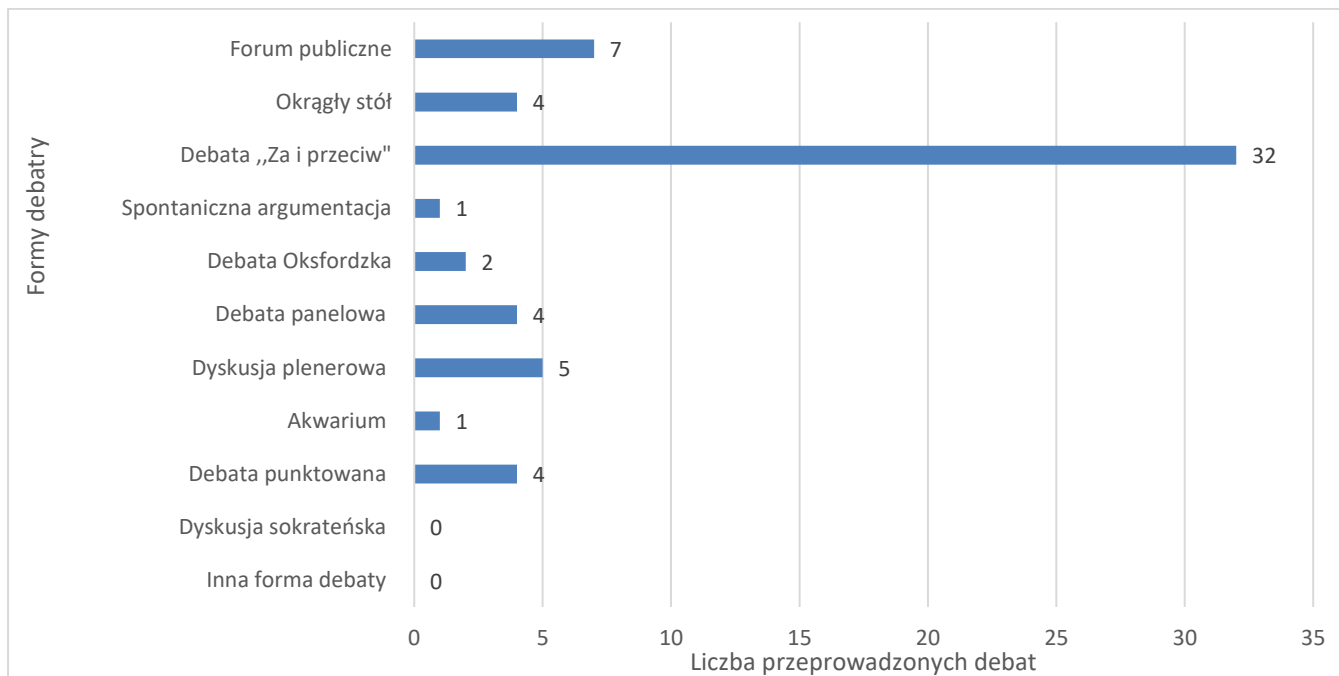
Wykres 5. Zajęcia podczas, których przeprowadzono testowanie opracowanych w ramach projektu materiałów dydaktycznych (N=60)

Źródło: badania własne.

W ramach zaleceń ogólnych dla nauczycieli dotyczących realizacji debat z młodzieżą z zaburzeniami słuchu prowadzący zajęcia mieli zaproponowanych do realizacji dziesięć typów debat, wraz z omówieniem i wyjaśnieniem ich specyfiki. W ramach testowania samodzielnie, znając uwarunkowania grupy, mogli zdecydować w oparciu, o który rodzaj debaty przeprowadzą zajęcia. Zdecydowanie największą popularnością cieszyła się debata „za i przeciw”, na podstawie której zrealizowano 32 lekcje. Może to wynikać z prostoty tej formy debaty oraz możliwości adaptacyjnych jakie ona niesie. Polega ona na podziale klasy na dwie grupy charakteryzujące się przybliżoną liczebnością. Jedna z drużyn jest „za” druga „przeciw” sformułowanej na początku tezie. Temat (teza) debaty jest przedstawiany przez nauczyciela w czasie, który pozwala stronom przygotować się do prezentacji i obrony własnego stanowiska. Od nauczyciela zależy, czy uczniowie przygotowują się do debaty na lekcji, czy też w ramach pracy własnej. W ramach tego rodzaju debaty możliwe jest przypisanie uczestników do drużyny broniącej określonego stanowiska na zasadach losowania, celowego przydziału lub wyboru strony przez samego ucznia. Możliwym jest też, aby uczniowie na etapie przygotowań do debaty nie wiedzieli, po której stronie przyjdzie im stanąć, dlatego powinni przeanalizować stanowiska: „za” i „przeciw” prezentowanej tezie. W tego typu debacie może brać udział cała klasa poza opcjonalnie wyznaczonym jury, które decyduje o zwycięstwie konkretnej strony. Możliwym jest również ograniczenie liczebności zespołów i powierzenie mniej zaangażowanym uczniom roli głosującej publiczności. W przypadku zaangażowania wszystkich uczniów do debatujących zespołów nauczyciel powinien podjąć decyzję o zwycięstwie jednej ze stron, zarazem podsumowując debatę. W ramach tej metody można wyznaczyć również przewodniczącego/ marszałka, który będzie pilnował przebiegu debaty, w innym przypadku rolę taką powinien pełnić nauczyciel. W debacie „za i przeciw” na etapie przygotowania zwyczaj przypisuje się poszczególnym uczniom konkretne zadania np.: prezentacji jakiegoś argumentu lub zadanie oponentom pytania. W trakcie tej debaty strony mogą nawiązywać do swoich wypowiedzi, zadawać pytania oraz odpowiadać na nie lub unikać odpowiedzi.

Wykres 6. Typ debat w oparciu, o które przeprowadzono testowanie opracowanych w ramach projektów materiałów dydaktycznych N=60

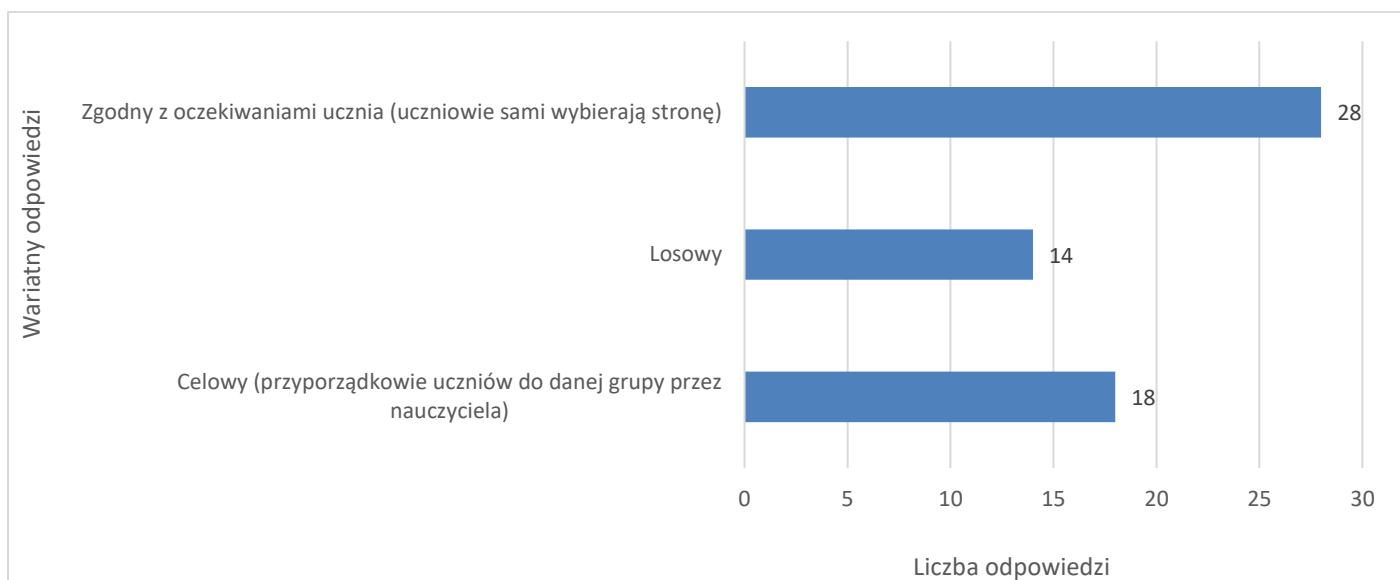
Źródło: badania własne.

Drugą najczęściej wybieraną formą debaty, na podstawie której przeprowadzono testowanie było forum publiczne. Ten typ debaty naśladuje tradycyjne zgromadzenia, w ramach których debatują tylko osoby chcące się wypowiedzieć. Przeprowadzenie tej debaty wymaga powołania przewodniczącego, który będzie moderował jej przebieg i wskazywał uczniom, którym udzieli głosu – proponuje się, aby taką rolę pełnił nauczyciel. Ten typ debaty dopuszcza możliwość podziału przestrzeni klasy na zwolenników, osoby neutralne i przeciwników prezentowanej tezy. Sugeruje się, aby krzesła ułożyć w literę U, tak by naprzeciw nauczyciela siedzieli niezdecydowani, po jej go prawej stronie osoby broniące postawionej tezy, natomiast po jego lewej jej przeciwnicy. W trakcie debaty uczniowie mogą zmieniać miejsce siedzenia, co ma obrazować zmianę przez nich prezentowanych poglądów na omawiany temat.

W ramach testowania posłużono się także kilkakrotnie: dyskusją plenerową, debatą panelową, debatą punktowaną, okrągłym stołem. Sporadycznie nauczyciele z opierali lekcje na metodyce debaty oksfordzkiej, spontanicznej argumentacji czy akwarium. Żaden nauczyciel nie zdecydował się na przeprowadzenie dyskusji sokratejskiej. Liczba przeprowadzonych lekcji w rozbiciu na typ debaty zaprezentowany jest na wykresie 6.

Ważną zmienną realizacji lekcji w oparciu o metodę debaty jest sposób doboru uczniów do grupy reprezentującej określone stanowisko. Może on być zgodny z poglądami i preferencjami ucznia, celowy polegający na przyporządkowaniu uczestnika do danej grupy przez nauczyciela w oparciu o dowolne kryteria lub losowy. W ramach testowania metody najczęściej posłużono się doбором uczestników do grupy zgodnym z oczekiwaniami uczniów, podział zrealizowanych debat pod względem sposobu wyboru strony jaką reprezentowali uczniowie przedstawiony jest na wykresie 7.

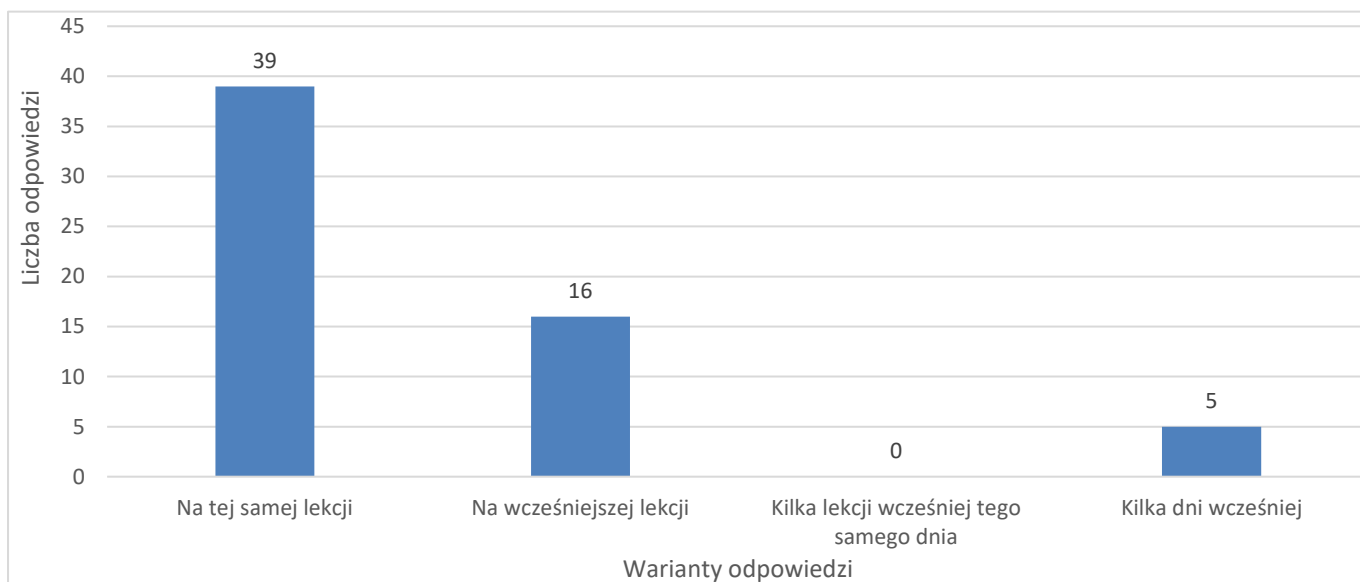
Wykres 7. Podział zrealizowanych debat pod względem doboru uczniów do strony debaty N=60

Źródło: badania własne.

Typ debaty, jej tematyka oraz potrzeby edukacyjne uczniów są zmiennymi, które nauczyciel powinien wziąć pod uwagę przedstawiając tematykę debaty. Możliwe jest jej zakomunikowanie na kilka dni wcześniej przed lekcją- tak, aby uczniowie mieli czas się przygotować i zapoznać z tematyką lekcji. W innych okolicznościach nauczyciel może zdecydować się na prezentację tematu debaty dopiero na lekcji, na której ma się ona odbywać. W przypadku zrealizowanych zajęć dominowała właśnie ta forma prezentacji tematu debaty. Kilkunastu nauczycieli zdecydowało się ogłosić tematykę debaty na wcześniejszej lekcji, co zapewne miało związek z czasem potrzebnym na przygotowanie się uczniów do prezentowania określonych argumentów. Tematyka pięciu debat była zakomunikowana uczniom na kilka dni wcześniej (zob. wykres 8).

Wykres 7. Moment w którym zaprezentowano uczniom tematykę debaty N=60

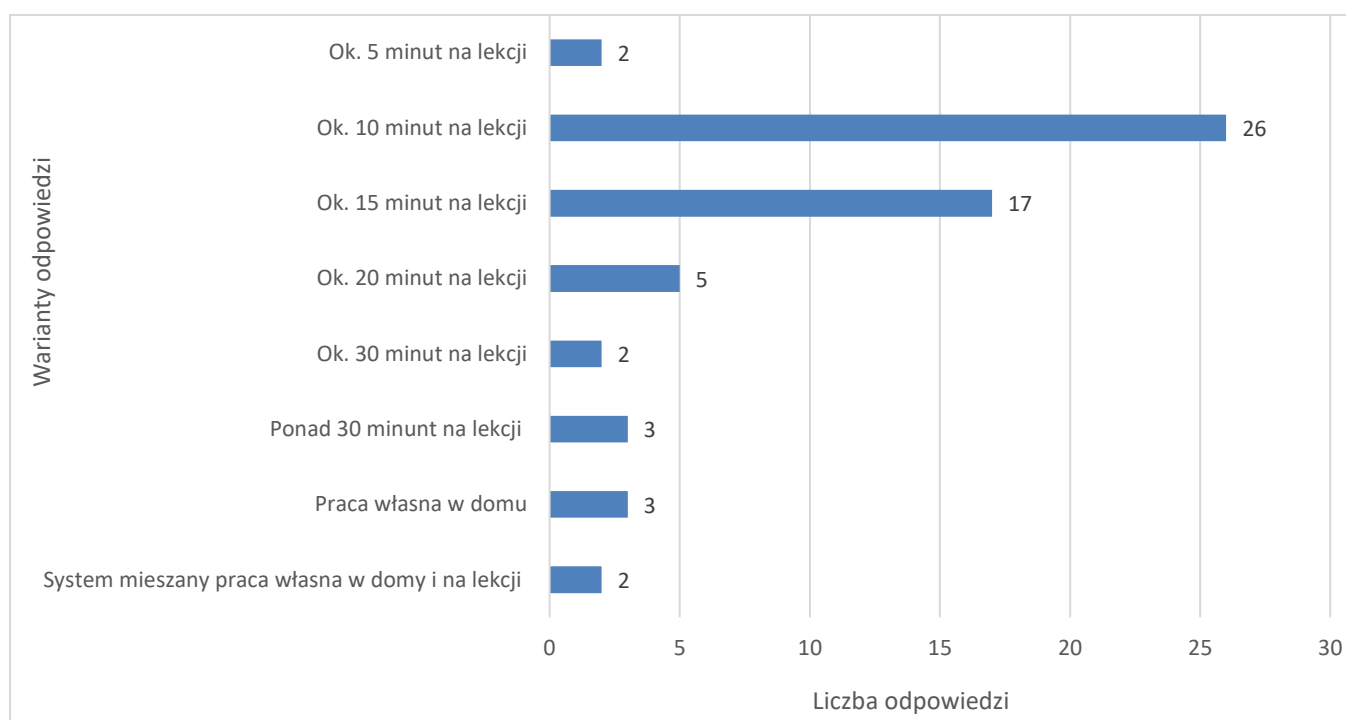
Źródło: badania własne.

Moment, w którym przedstawiono tematykę debaty determinował czas, jaki uczniowie mieli na przygotowanie się do niej. W przypadku ogłoszenia tematu na kilka dni wcześniej nauczyciel mógł oczekiwać, że uczniowie przygotują się do niej sami w domu (3 debaty) lub niezależnie od tego przeznaczyć jeszcze dodatkowy czas na lekcji aby przysposobili się do wyznaczonego im zadania (2 debaty). W procesie testowania najczęściej (26 realizacji) uczniowie mieli wyznaczony czas na przygotowanie się do debaty, tj ok

10 min. Nieco rzadziej (17 razy) pozwolono uczącym przygotowywać się nieco dłużej, bo ok. 15 min. Dłuższe przygotowania (ponad 30 min) były realizowane wtedy, kiedy zajęcia obejmowały więcej niż jedną jednostkę lekcyjną, choć z takiej możliwości skorzystano tylko 3 razy. Podział zrealizowanych debat pod względem czasu przeznaczanego na przygotowanie się uczniów zaprezentowany jest na wykresie 8.

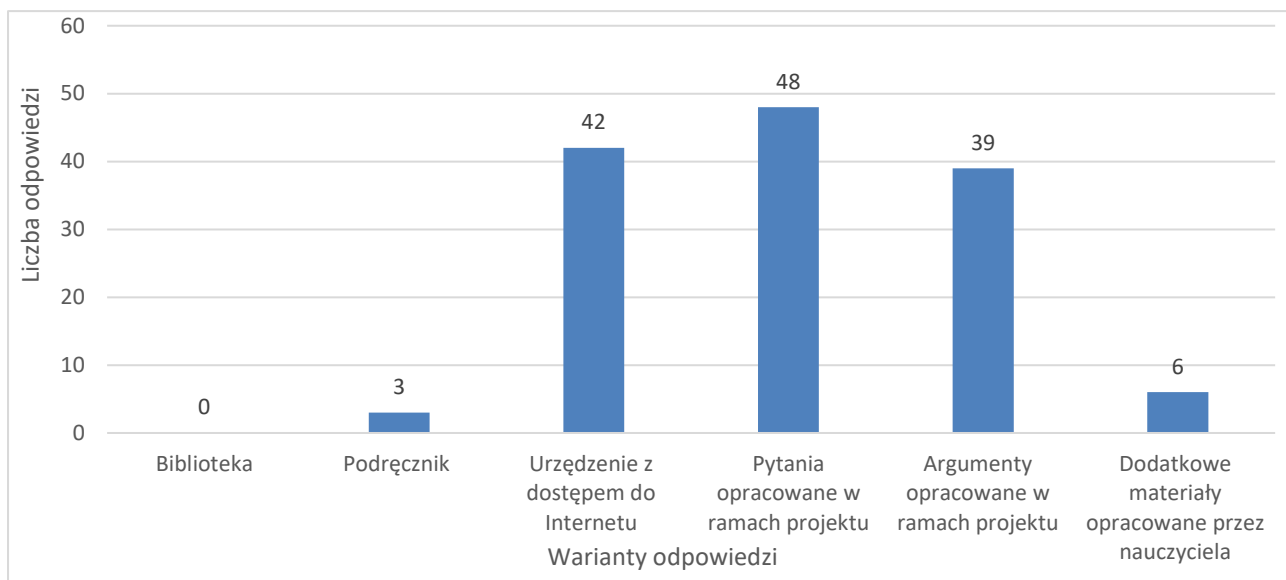
Wykres 8. Miejsce i czas przeznaczony na przygotowanie się uczniów do debaty

Źródło: badania własne.

Nauczyciele, w ramach przygotowania uczniów do debaty, mogli pozwolić im na korzystanie z różnorodnych zasobów. Największą liczbę razy (48) uczniowie korzystali z opracowanych dla każdego tematu pytań ukierunkowujących, które pozwalały im spojrzeć na omawiane zagadnienie z różnorodnej perspektywy. Bardzo często (42 razy) przygotowujący się uczniowie korzystali z urządzeń z dostępem do Internetu. Niewiele rzadziej (39 razy) uczący się mieli także przekazane, opracowane w ramach projektu, argumenty za określonym stanowiskiem. Sześć razy nauczyciel prowadzący zajęcia opracował dodatkowe własne materiały umożliwiające uczniom przygotowanie się zajęć. Zasoby z jakich mogli korzystać uczniowie na etapie przygotowania się do debaty przedstawione są na wykresie 9. O wykorzystaniu na lekcji pytań ukierunkowujących przekonują również odpowiedzi uczniów, którzy poprawnie wypełnili ankietę, ponieważ zdecydowana większość z nich stwierdziła, że w czasie przygotowywania się do debaty korzystali z pytań przekazanych przez nauczyciela (zob. wykres 10).

Wykres 9. Zasoby, z jakich uczniowie mogli korzystać przygotowując się do debaty N=60

Źródło: badania własne.

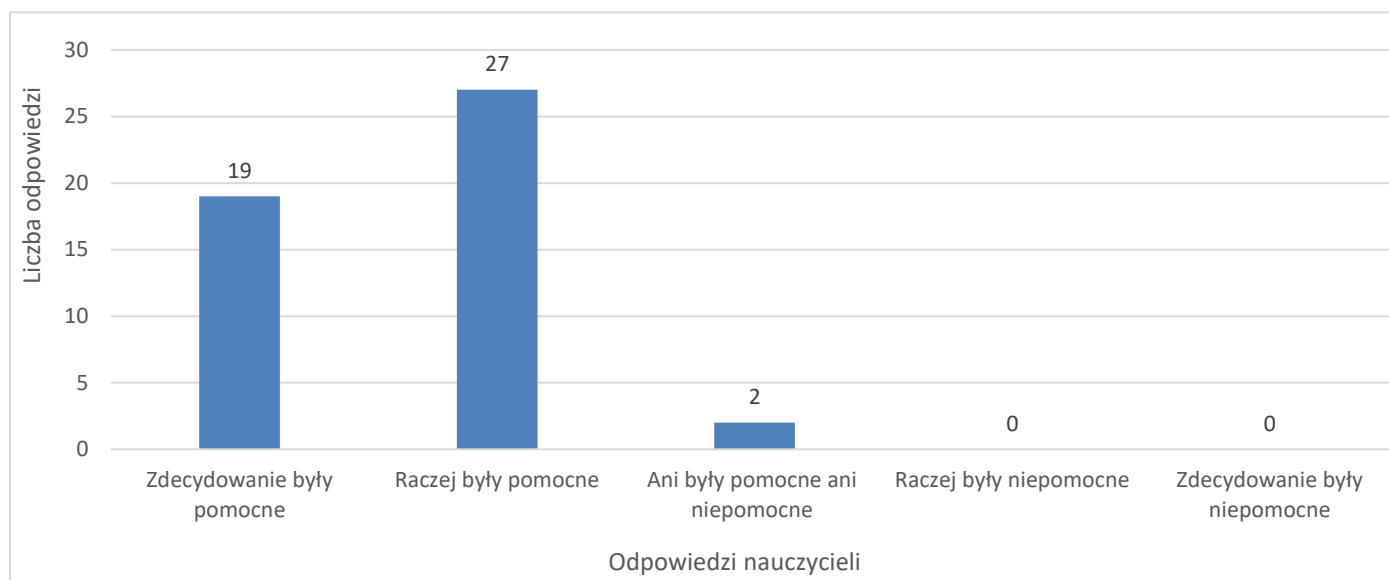
Wykres 10. Korzystanie przez uczniów z pytań przekazanych przez nauczyciela w ramach przygotowania się do prowadzenia debaty

Źródło: badania własne.

Nauczyciele, którzy w ramach testowania przekazali uczniom opracowane pytania ukierunkowujące, byli poproszeni o ich ocenę pod względem przydatności umożliwiającej właściwe przygotowanie się uczestników do debaty. Badani uznali w większości, że były one zdecydowanie i raczej przydatne (zob. wykres 11).

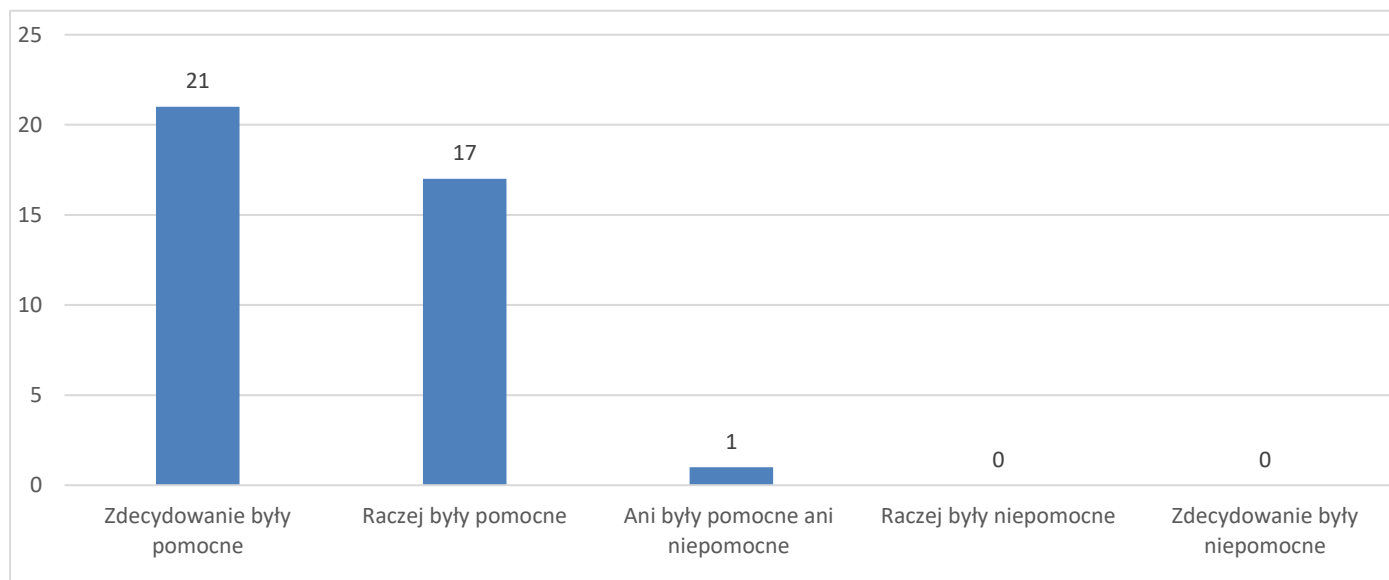
Wykres 11. Ocena stopnia przydatności opracowanych w ramach projektu pytań jako czynnika umożliwiającego uczniom przygotowanie się do debaty N=48

Źródło: badania własne.

Podobny rozkład opinii uzyskano analizując przydatność przygotowanych w ramach projektu argumentów potwierdzających określone stanowiska debatując stron. W przypadkach kiedy były one do dyspozycji uczniów większość nauczycieli oceniła je jako zdecydowanie i raczej pomocne (zob. wykres 12).

Wykres 12. Ocena stopnia przydatności dla uczniów opracowanych w ramach projektu argumentów potwierdzające określone stanowiska debatujących stron N=39

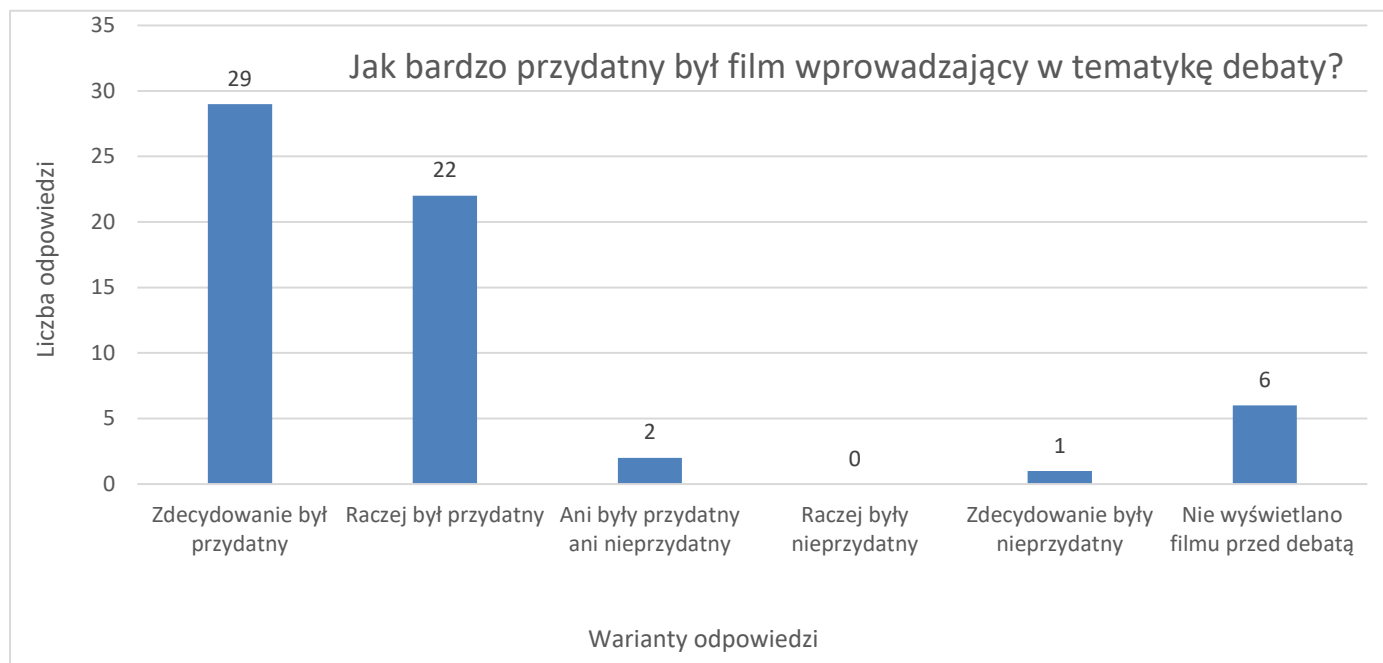

Źródło: badania własne.

Nauczyciele, ramach materiałów projektowych, otrzymali również filmy wprowadzające w tematykę debaty, którymi mogli swobodnie dysponować zgodnie ze swoim uznaniem. W materiałach video występowali niesłyszący aktorzy, a filmy były przetłumaczone na języki narodowe i odpatrzone transkrypcją. Miały one wprowadzić uczestników lekcji w zagadnienie omawiane w czasie debaty. Nauczyciele, w ramach kwestionariusza obserwacji lekcji, ocenili, dla poszczególnych, zrealizowanych tematów, przydatność opracowanych materiałów video. Najliczniejsze grono, bo aż 29 nauczycieli zauważyło, że film był „zdecydowanie przydatnym” narzędziem wspierającym wprowadzenie uczniów w tematykę debaty. W

przypadku 22 lekcji materiał video oceniono jako „raczej przydatny”, tylko raz prowadzący lekcję nauczyciel uznał, że film był „zdecydowanie nieprzydatny.” Warto również zauważyć, że nie zawsze nauczyciele w ramach zajęć korzystali z przygotowanych materiałów video (zob. wykres 13).

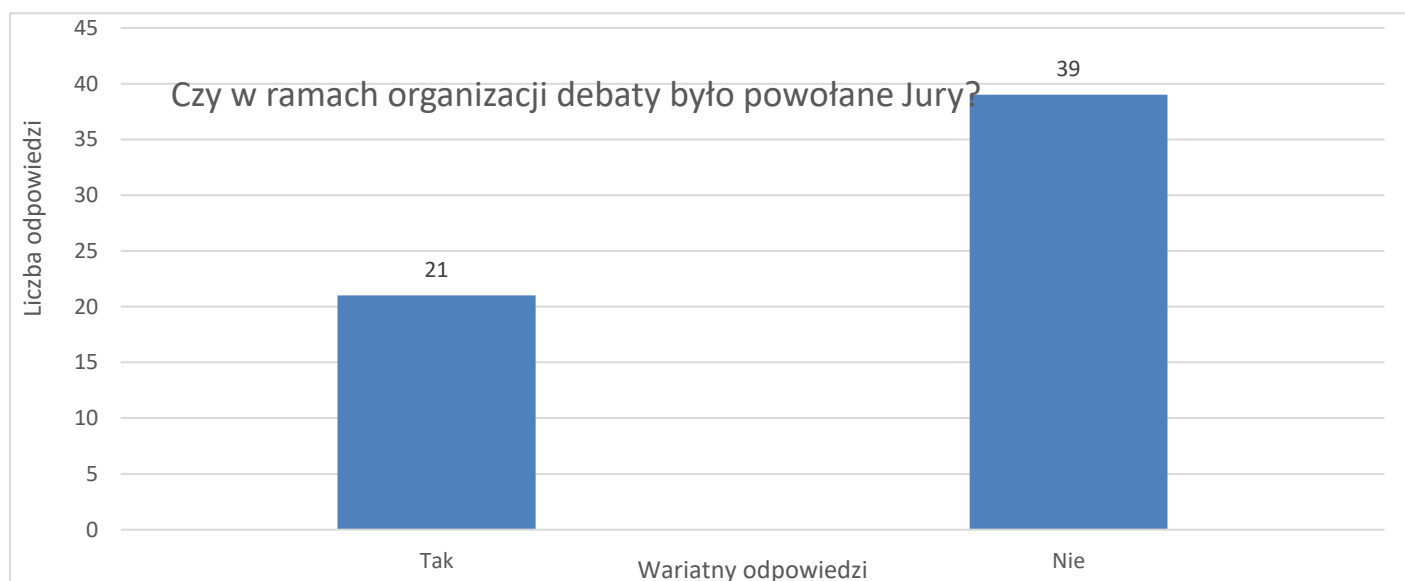
Wykres 13. Ocena przydatności filmów wprowadzających w tematykę debaty N=60

Źródło: badania własne.

Nauczyciel mieli także dowolność w zakresie przydzielania ról uczniom, wyboru Jury, wyłania zwycięzcy oraz podsumowywania debaty. Zebrany materiał empiryczny pozwala zauważyć, że w przypadku większej liczby debat nie powołano Jury (zob. wykres 14).

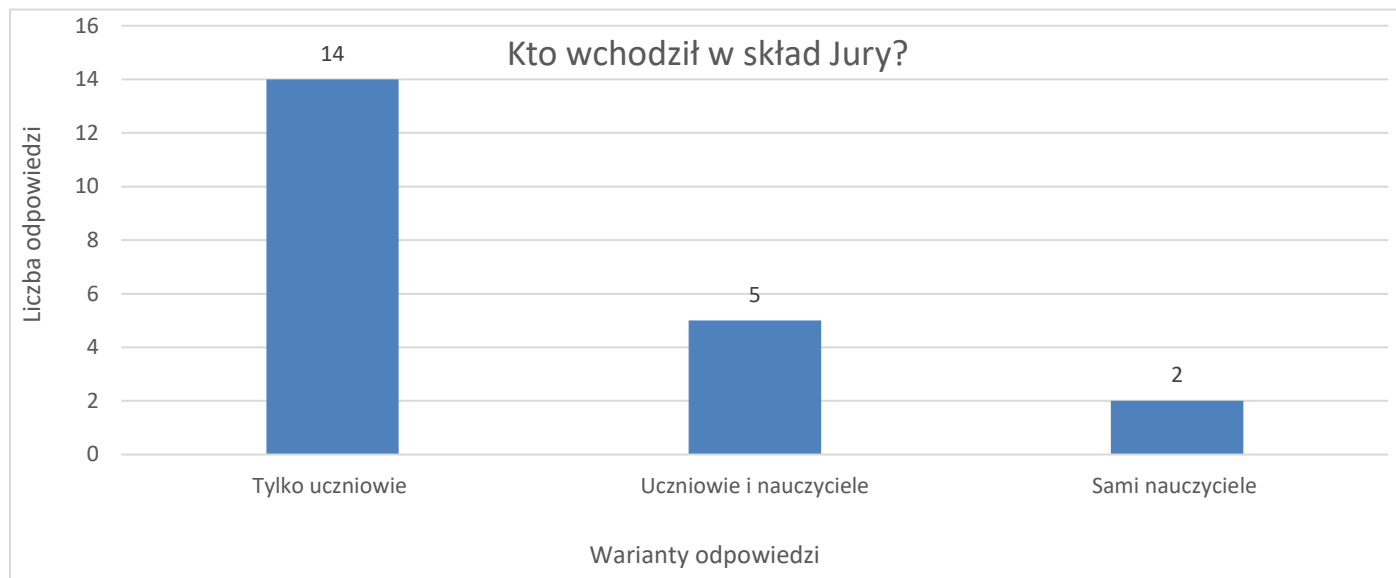
Wykres 14. Praktyka powoływania Jury w ramach testowania opracowanych w ramach projektu materiałów dydaktycznych N=60

Źródło: badania własne.

W przypadku powołania Jury najczęściej wchodził w jego skład sami uczniowie, rzadziej uczniowie i nauczyciele, sporadycznie sami nauczyciele (zob. wykres 15).

Wykres 15. Skład Jury w ramach przeprowadzonych debat N=21

Źródło: badania własne.

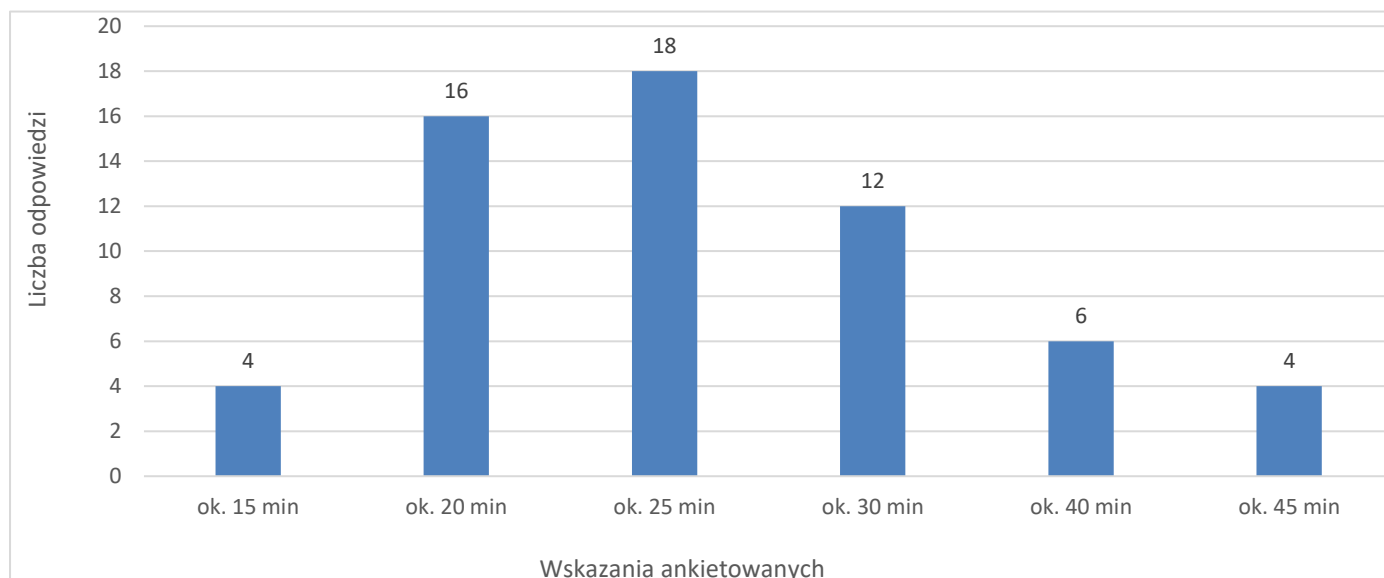
W przypadku 28 zrealizowanych debat powołany został *marszałek/ przewodniczący*. Niestety tylko nieliczni nauczyciele (8 osób) w kwestionariuszu obserwacji lekcji wyjaśnili jaką rolę pełnił *marszałek*. W trzech przypadkach jego rola skoncentrowana była na udzielaniu głosu debatującym stronom i moderowaniu debaty. Również trzech nauczycieli wskazało, że zadaniem *przewodniczącego* było prezentowanie głównej tezy debaty. W dwóch przypadkach to *marszałek* decydował, o tym kto zwyciężył w debacie. Co ważne niezależnie od powołania funkcji marszałka w przypadku 56 debat osobą je moderującą był nauczyciel, a tylko w 4 przypadkach uczeń.

Testujący metodę nauczyciele, w ramach kwestionariusza obserwacji lekcji, wskazywali jaki był czas zasadniczej części debaty, rozumianej jako czas od rozpoczęcia obrad, obejmujący prezentację stanowisk, argumentację, wypowiedzi uczniów, odpowiedzi na pytania, kontrargumentowanie i konkludowanie, bez głosowania i podsumowania debaty. Tak rozumiany czas debaty przeciętnie oscylował w przedziale 20 do 30 min. W przypadku 18 debat był to czas 25 min, a 16 razy był to czas ok. 20 min. Debaty krótsze niż 20 min. i dłuższe niż 40 min. należały do rzadkości. Podział zrealizowanych debat pod względem czasu trwania ich części zasadniczych zaprezentowany jest na wykresie 16. Co ważne, obserwujący debatę nauczyciele, w zdecydowanej przewadze stwierdzili, że czas ten był wystraszający, tylko dwóch pedagogów uznało, że był on zbyt krótki, a jeden uznał go za zbyt długi.

Zebrany materiał empiryczny pozwala zauważyć, że w przypadku większości przeprowadzonych debat (43 razy) wyłoniono ich zwycięzcę (stronę która wygrała debatę). W pozostałych przypadkach nauczyciele wskazywali, że nie wybrano zwycięskiej strony (13 razy) lub, że wszyscy zwyciężyli gdyż poznali i zrozumieli argumenty drugiej strony (4 wskazania). Niestety nauczyciele, którzy zadeklarowali, że w ramach lekcji wskazano zwycięską stronę nie zawsze wyjaśniali, jak zostało to osiągnięte. Najczęściej, według opisujących to nauczycieli, o zwycięstwie decydowali sami uczniowie w procesie głosowania, tak było w

przypadku 14 debat. W przypadku 11 lekcji decyzję wskazującą kto wygrał podjęło Jury, a w 10 debatach zdecydował o tym nauczyciel.

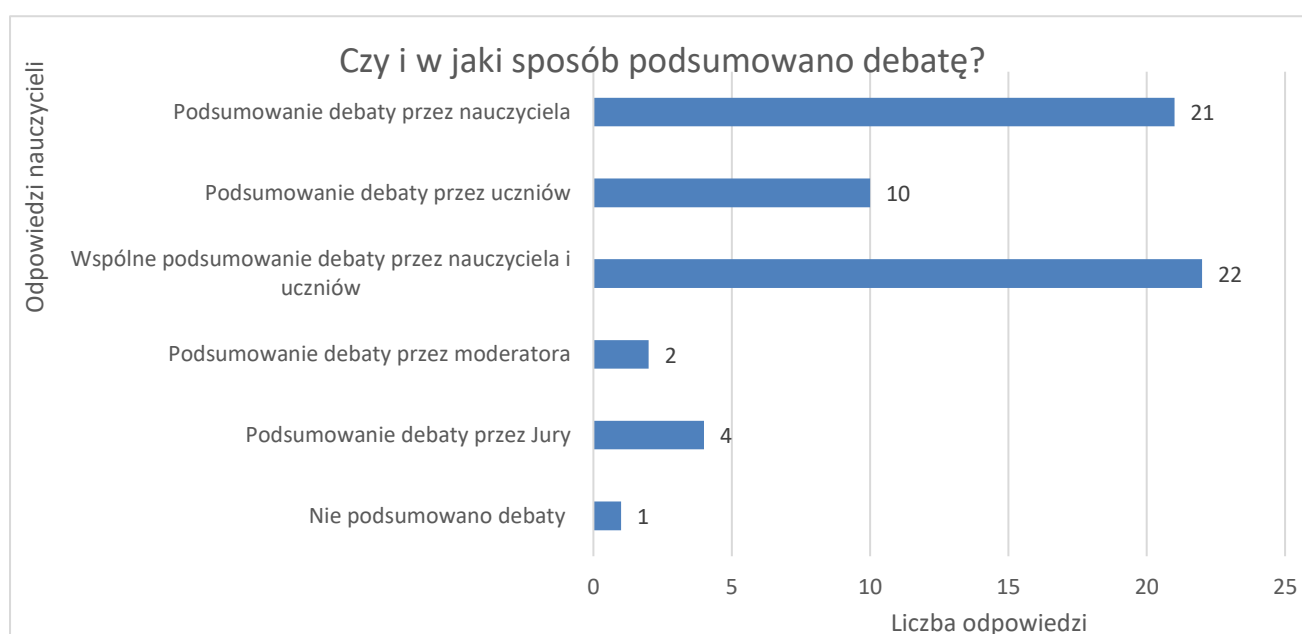
Wykres 16. Czas trwania zasadniczej części debaty N=60

Źródło: badania własne.

Na podstawie zebranych kwestionariuszy obserwacji lekcji można zauważyć, że wszystkie, poza jedną debatą zostały podsumowane. Najczęściej dokonał tego nauczyciel wraz z uczniami (22 razy) oraz sam nauczyciel (21 debat). Zdarzały się również takie debaty, których podsumowania dokonali sami uczniowie (10 debat) lub Jury (4 przypadki). Podział zrealizowanych debat pod względem osób je podsumowujących przedstawiono na wykresie 17.

Wykres 17. Forma podsumowania zrealizowanych debat N=60

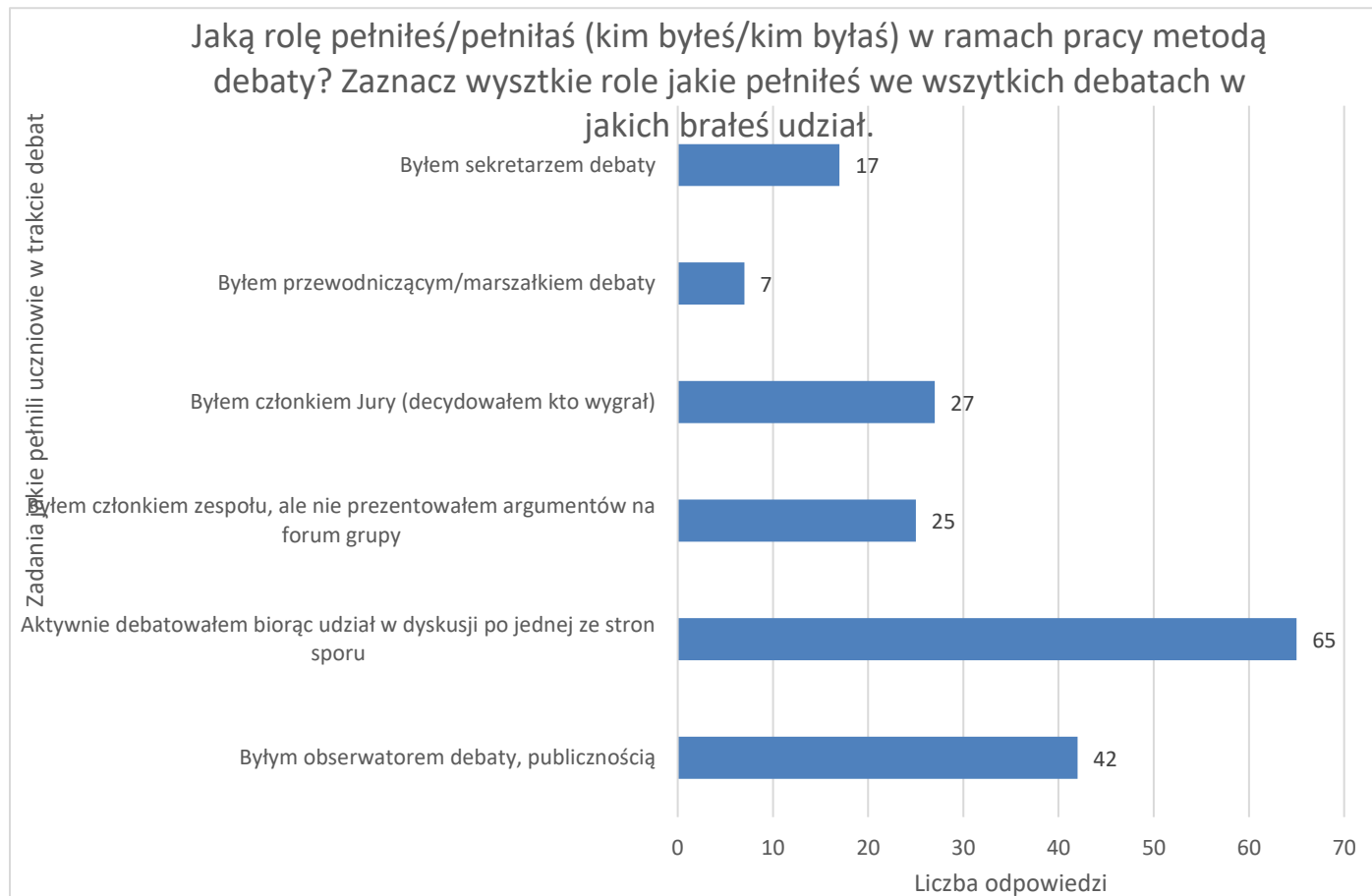

Źródło: badania własne.

Ze względu na ograniczoną liczbę uczących się w placówkach, w których przeprowadzono testowanie opracowanych w ramach projektu materiałów, ci sami uczniowie uczestniczyli w różnych debatach, co dało im szansę pełnienia w nich różnych ról i zadań. Przeprowadzona ankietyzacja w gronie uczestniczącej w

debatach młodzieży pozwala zauważyć, że największy odsetek uczących się, którzy prawidłowo wypełnili narzędzie badawcze aktywnie debatował biorąc udział w dyskusji po jednej ze stron sporu (zob. wykres 18). Część uczniów pełniła także inne zadania będąc publicznością debaty (42 osoby), pełniąc funkcje w Jury, będąc sekretarzem lub marszałkiem. W gronie uczniów byli także tacy, którzy będąc członkiem zespołów, nie prezentowali argumentów na forum grupy.

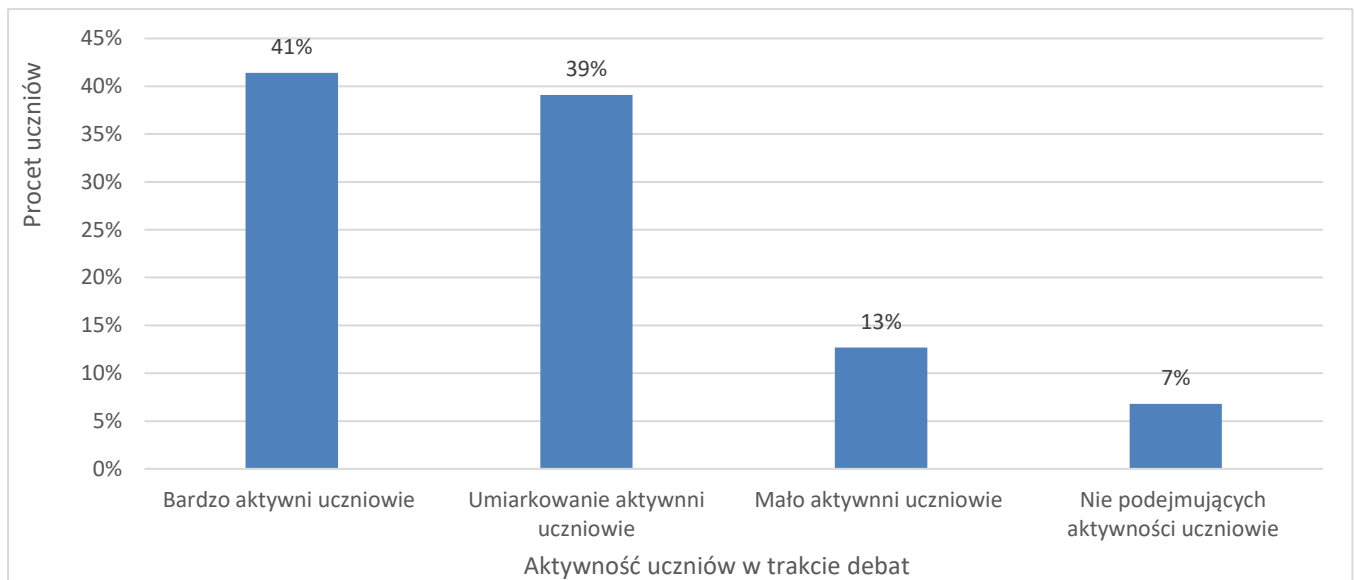
Wykres 18. Zadania pełnione przez uczniów podczas lekcji realizowanej w oparciu o metodę debaty N=95

Źródło: badania własne.

Zrealizowane obserwacje lekcji wykazały, że uczniowie wykazywali się zadawalającym zaangażowaniem w zajęcia prowadzone metodą debaty. W ramach kwestionariuszy obserwacji nauczyciele byli proszeni o wskazanie liczby bardzo, umiarkowanie i mało aktywnych uczestników lekcji oraz biernych uczniów. Zebrany materiał wykazał, że 41% uczestników debat było bardzo aktywnych a 39% umiarkowanie aktywnych, tylko 7% uczniów nie podejmowało żadnej aktywności w związku z przebiegiem lekcji. Zebrany procentowy rozkład obserwowanych uczniów pracujących metodą debaty przedstawiony jest na wykresie 19.

Wykres 19. Postawa uczniów w trakcie lekcji realizowanych w oparciu o metodę debaty N=261

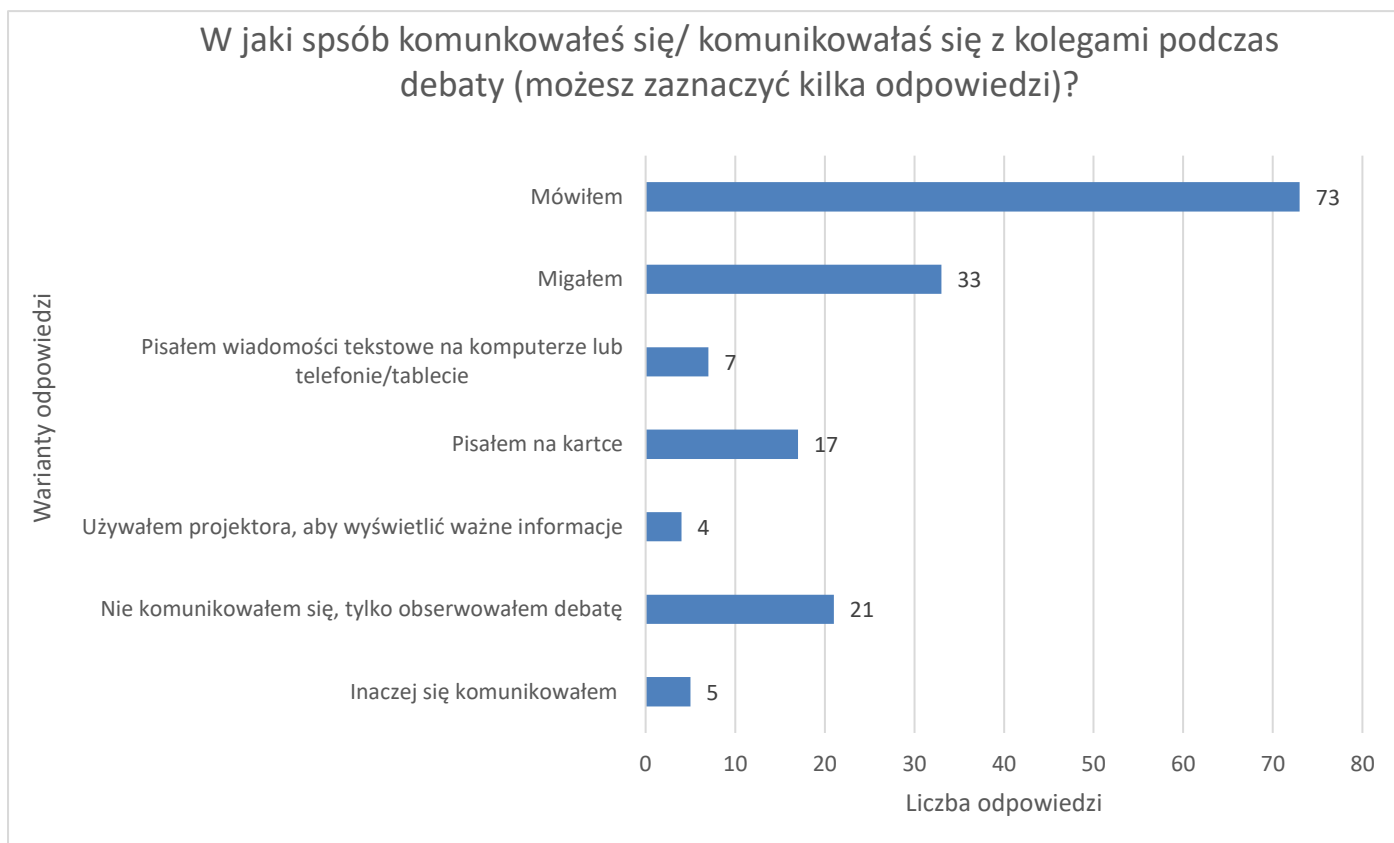

Źródło: badania własne.

Badania ankietowe przeprowadzone w gronie uczących się wskazały na sposoby komunikacji, jakimi posługiwali się w trakcie debat uczniowie. Największy odsetek uczniów komunikował się w trakcie debat mówiąc oraz migając, część osób zapisywała swoje spostrzeżenia i argumenty (zob. wykres 20). W gronie badanych byli też uczniowie nie komunikujący się w trakcie debaty, ograniczając swoją aktywność do jej obserwacji, co jest zbieżne z obserwacjami nauczycieli.

Wykres 20. Sposoby komunikacji młodzieży w trakcie debat N=95

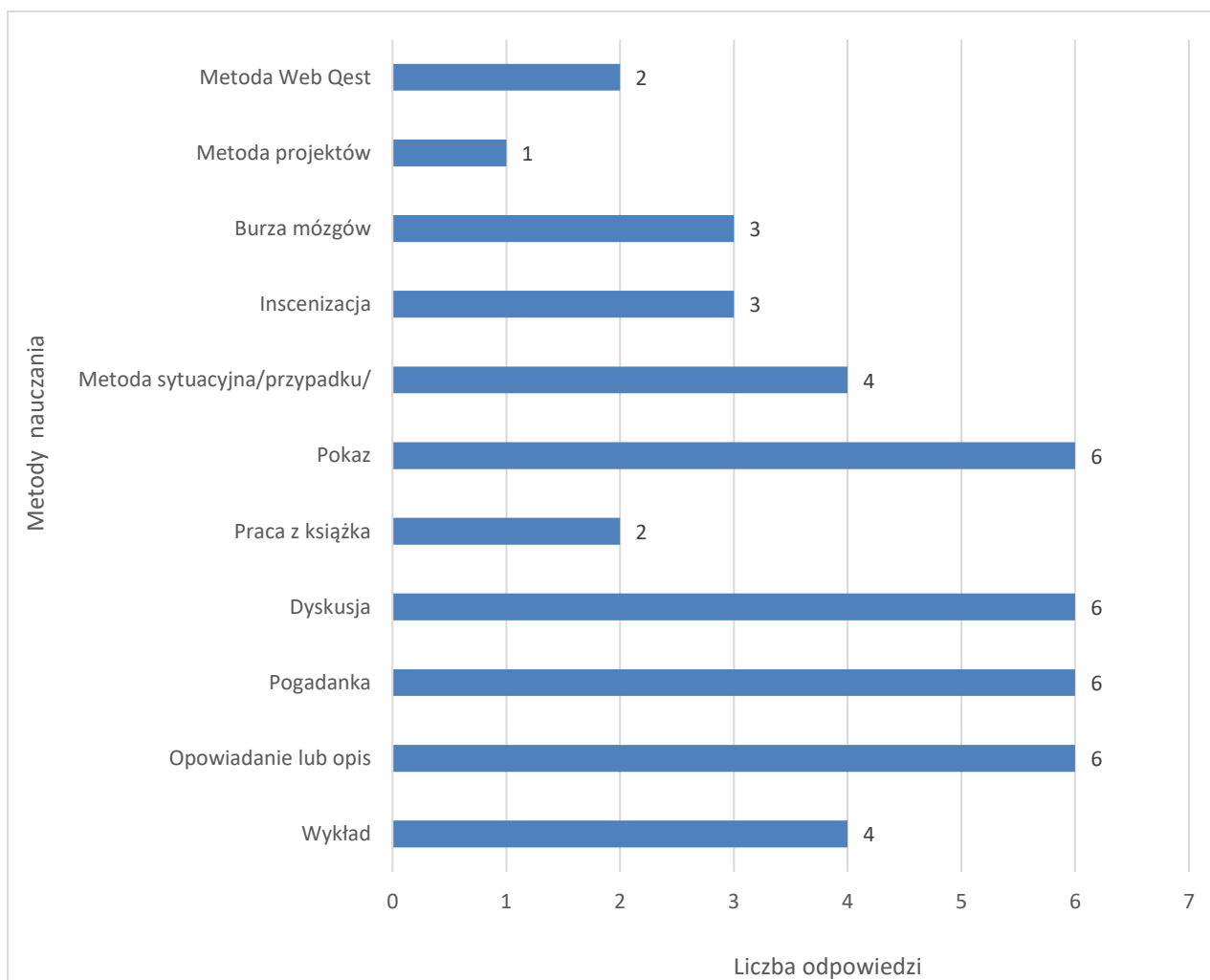
Źródło: badania własne.

Ocena przydatności opracowanych narzędzi edukacyjnych w edukacji osób z zaburzeniami słuchu w świetle badań własnych

W ramach zrealizowanych badań zdiagnozowano z jakich metod nauczania korzystali przed przystąpieniem do projektu testujący metodę nauczyciele w pracy z uczniami z zaburzeniami słuchu. Do najpopularniejszych metod, z których korzystało po 6 nauczycieli zaliczyć należy: pokaz, dyskusję, pogadankę, opowiadanie lub opis. Kolejne pod względem liczby korzystających z nich uczących należały metody: sytuacyjna/ przypadku, wykładu oraz jak wspomniano powyżej metoda debaty. Zebrany materiał empiryczny pozwala zauważyć, że metoda debaty była bardziej popularna niż burza mózgów, praca z książką, metoda Web Quest czy metoda projektu. Wykorzystanie metody dydaktyczne w pracy z niesłyszącymi uczelniami przed przystąpieniem do projektu w gronie nauczycieli zaprezentowane jest na wykresie 21.

Większość, bo aż 8 nauczycieli uznało, że stosowanie metod aktywizujących przynosi pozytywne efekty dydaktyczne w pracy z niesłyszącymi uczniami (jeden nauczyciel nie wyraził opinii w tym zakresie). Opnie tą zostały dodatkowo wzmocnione przez 7 nauczycieli, którzy uznali, że metody i techniki aktywizujące determinują lepsze osiągnięcia edukacyjne uczniów, 4 badanych uznała wpływ ten za zdecydowany, 3 za umiarkowany, pozostali dydaktycy nie mieli jednoznacznego zdania tym zakresie.

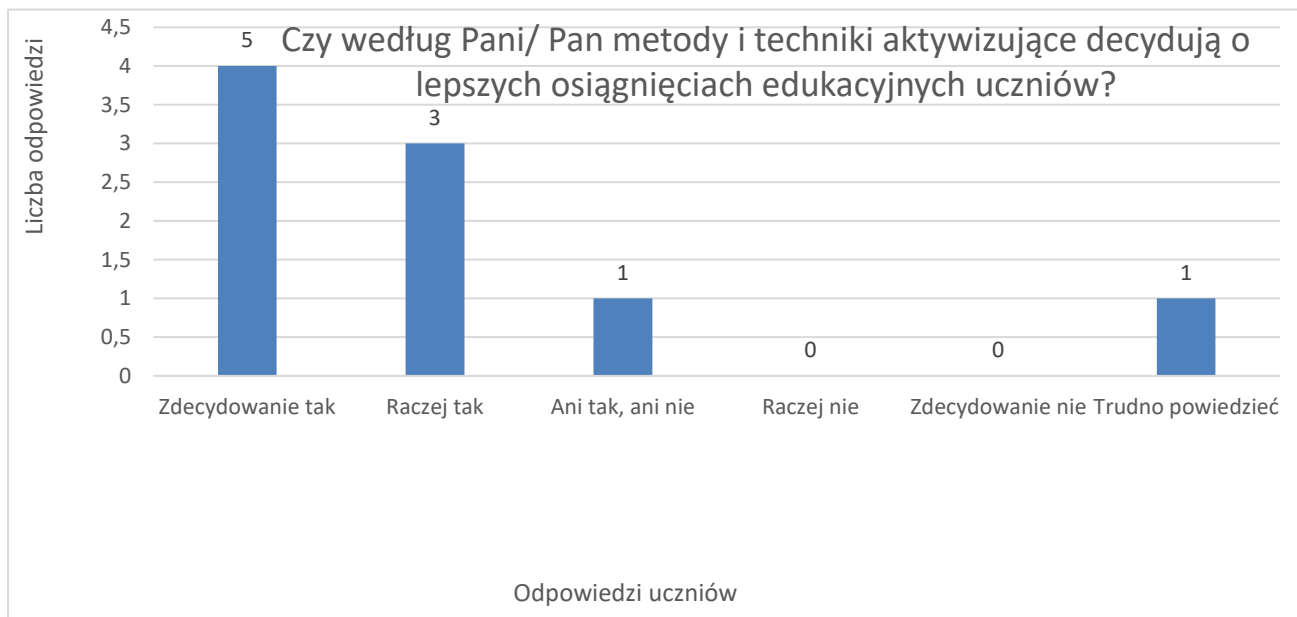
Wykres 21. Metody nauczania stosowane przez nauczycieli w dydaktyce osób z zaburzeniami słuchu (N=10)

Źródło: badania własne.

Ważnym wymiarem badań było poznanie opinii nauczycieli na temat skuteczności (przydatności) metody debaty w pracy z niesłyszącymi uczniami. Większość bo 7 nauczycieli oceniła w badaniu ankietowym ją jako raczej przydatną, pozostałe dwie osoby wskazały odpowiedzi neutralne (szczegółowy rozkład odpowiedzi nauczycieli przedstawiony jest na wykresie 22). Podobny rozkład odpowiedzi uzyskano pytając nauczycieli o możliwości skutecznego wykorzystywania metody debaty w dydaktyce uczniów z wadą słuchu. Dokonując interpretacji odpowiedzi nauczycieli należy zauważyć, że uczniowie z wadą słuchu to nie tylko niesłyszący uczący się, gdyż w ich populację zaliczają się także osoby słyszące z częściowym ubytkiem słuchu. Jeden testujący nauczyciel był zdecydowanie przekonany, że metodę debaty można skutecznie stosować w dydaktyce uczniów z wadą słuchu, innych 8 uczących zgodziło się z tą tezą w umiarkowanym stopniu, pozostały jeden respondent uznał, że jednoznaczna opinia w tym zakresie jest trudna do sformułowania.

Wykres 22. Opinia nauczycieli na temat metod i technik aktywizujących jako czynnika wspierającego lepsze osiągnięcia edukacyjne uczniów

Źródło: badania własne.

Oceniając przydatność debaty jako metody kształcenia niesłyszących zapytano nauczycieli, o to czy uczniowie chętnie pracowali bazując w oparciu o nią. Najwięcej nauczycieli wskazało, że było to zależne od tematu zajęć, dwóch wskazało odpowiedź *czasami*, jeden pedagog uznał, że uczniowie zawsze chętnie pracowali w oparciu o metodę debaty. Opinie uczniów zebrane w trakcie ankietyzacji pozwalają zauważyć, że uczniom podobała się testowana metoda pracy na lekcji. Zdecydowana większość uczących się (50 osób) wyraziło umiarkowane zadowolenie z pracy omawiają metodą, 27 uczniów wskazała, że zajęcia w oparciu o debaty zdecydowanie się im podobały. Nieliczni przedstawiciele dzieci i młodzieży wyrazili niezadowolenie z tej formy zajęć, szczegółowy rozkład odpowiedzi uczniów zaprezentowany jest na wykresie 23.

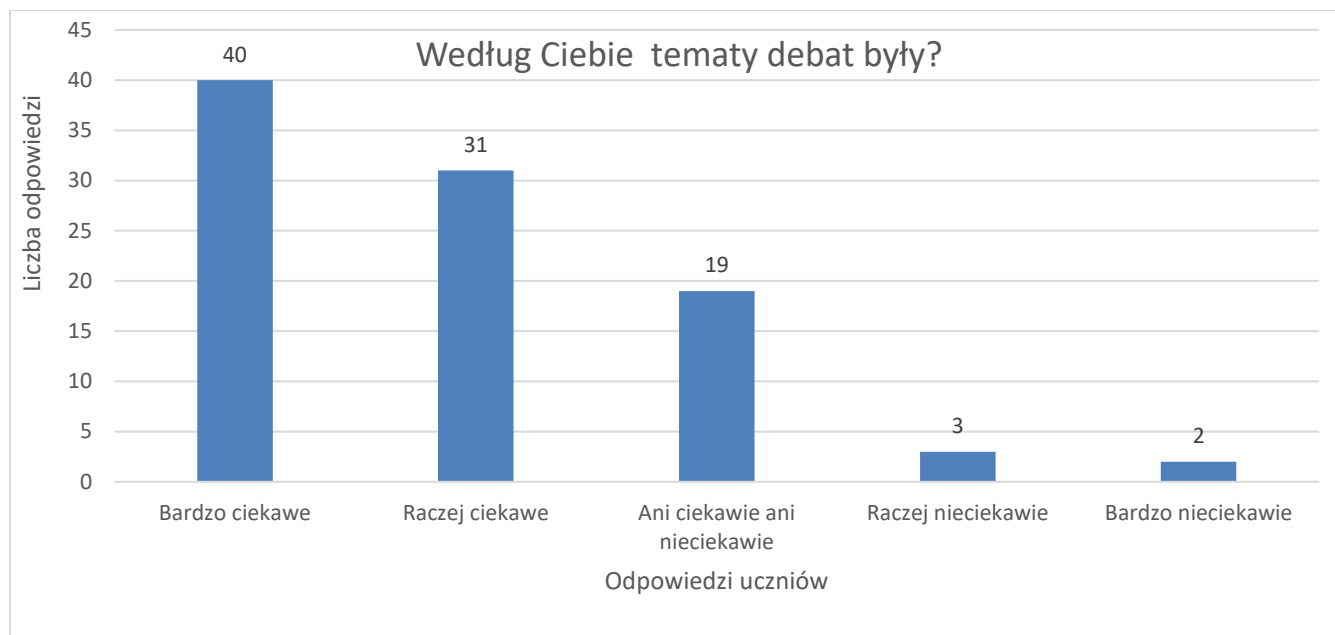
Wykres 23. Ocena lekcji przeprowadzonych metodą debaty w gronie uczniów (N=95)

Źródło: badania własne.

W trakcie badań ankietowych uczniowie mogli ocenić tematy debat pod względem ich atrakcyjności. Większość z ich uznała, że były one bardzo lub raczej ciekawe (71 osób), tylko pięć osób było przeciwnego zdania, pozostałych 19 ankietowanych wyraziło neutralną opinie w tym zakresie. Szczegółowy rozkład odpowiedzi uczniów zaprezentowany jest na wykresie 24.

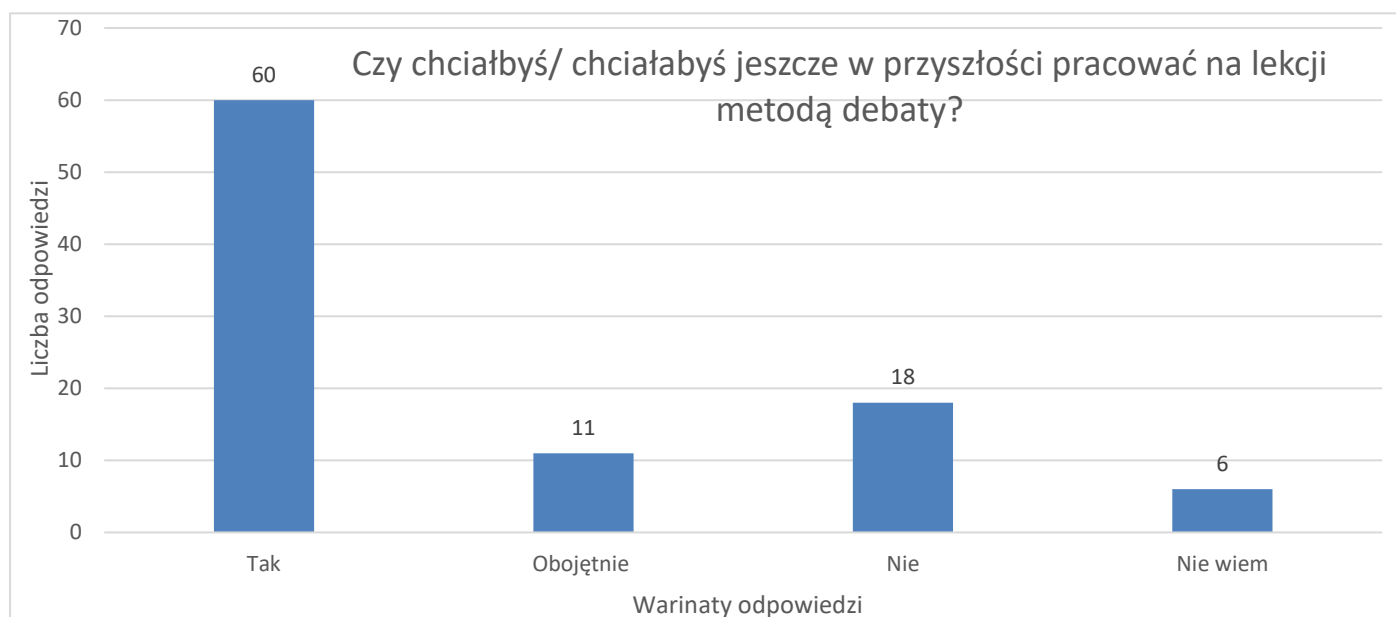
Wykres 24. Ocena lekcji przeprowadzonych metodą debaty w gronie uczniów (N=95)

Źródło: badania własne.

O pozytywnym odbiorze przez uczniów testowanych materiałów dydaktycznych przekonują również ich preferencje w odniesieniu co do wykorzystania w przyszłości na lekcji metody debaty. Aż 60 uczniów chciało ponownie pracować na lekcji w oparciu o metodę debaty, 18 uczących się było przeciwnego zdania, 17 wyraziło obojętność w tym zakresie lub nie potrafiło wskazać jednoznacznej odpowiedzi (zob. wykres 25).

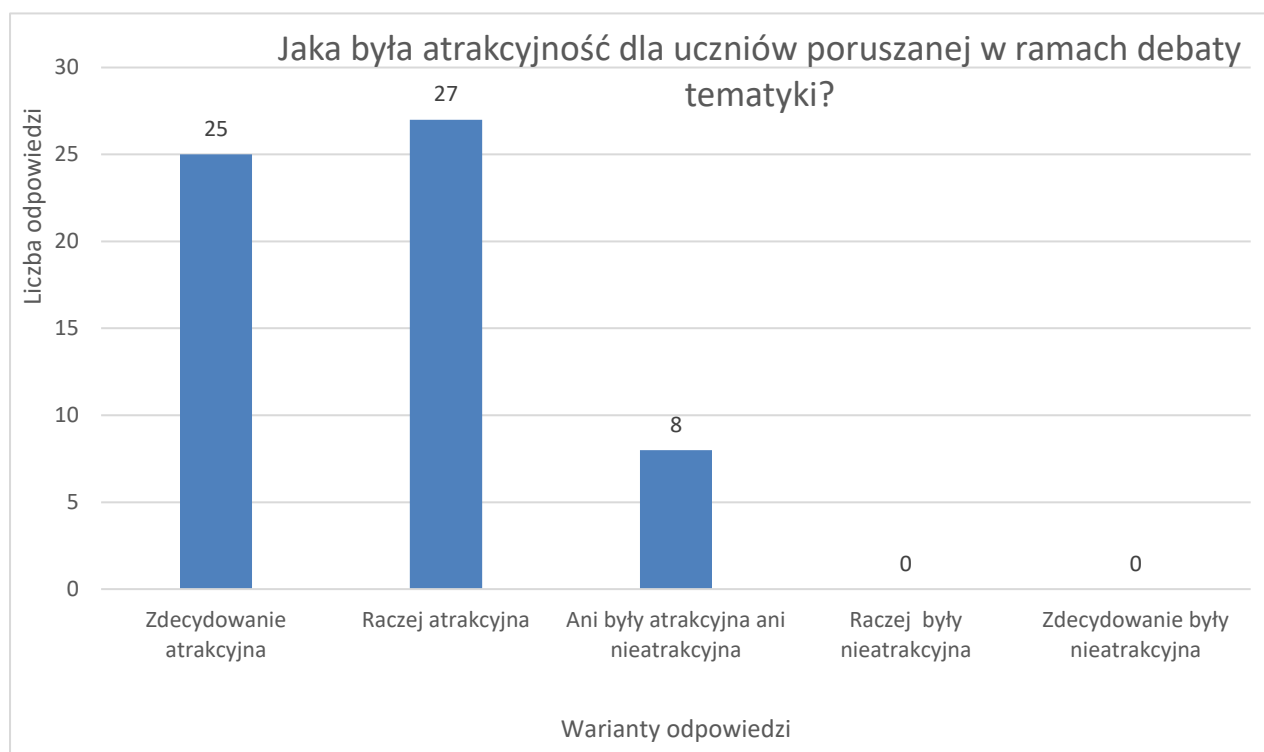
Wykres 25. Preferencje uczniów w odniesieniu do przyszłości pracy na lekcji metodą debaty (N=95)

Źródło: badania własne.

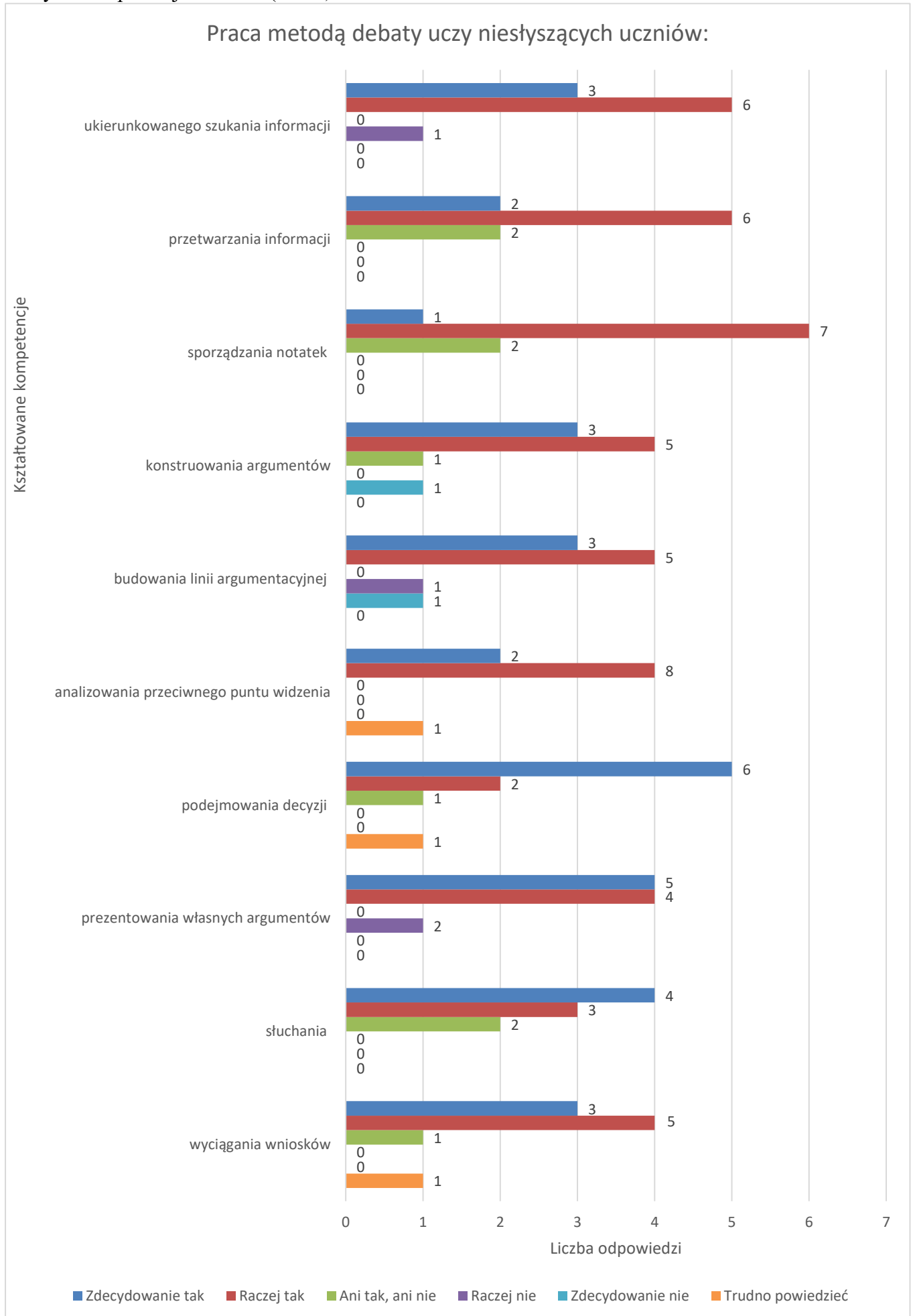
Potwierdzeniem pozytywnej opinii uczniów, co do atrakcyjności tematów zrealizowanych debat były także spostrzeżenia nauczycieli, które wyrazili w kwestionariuszach obserwacji lekcji. W przypadku 25 tematów nauczyciele zauważyli, że były one zdecydowanie atrakcyjne dla uczniów, 27 ocenione zostało jako raczej atrakcyjne. Co ważne żaden temat nie został uznany za nieatrakcyjny (zob. wykres 26).

Wykres 26. Ocena atrakcyjności tematów debat dla uczniów na podstawie obserwacji nauczycieli N=60

Zdobyte w ramach testowania doświadczenie nauczycieli pozwoliło im na ocenę skuteczności metody debaty jako instrumentu kształtowania różnych kompetencji uczniów, materiał empiryczny w tym zakresie jest zaprezentowany na wykresie 27. Większość badanych nauczycieli uznała, że metoda debaty uczy niesłyszających i słabosłyszających: ukierunkowanego szukania informacji, przetwarzania informacji, sporządzania notatek, konstruowania argumentów, budowania linii argumentacyjnej, analizowania przeciwnego punktu widzenia, podejmowania decyzji, prezentowania własnych argumentów, słuchania (poznawania argumentów drugiej strony), wyciągania wniosków. Na podstawie średniej ważonej dla uzyskanych wskazań nauczycieli należy zauważyć, że w ich opiniach metoda debaty sprawdza się bardzo dobrze przy rozwijaniu zdolności podejmowania decyzji, prezentowania własnych argumentów oraz słuchania (poznawania argumentów drugiej strony). Natomiast na podstawie wskazań nauczycieli można sądzić, że jej użyteczność jest najmniejsza w zakresie wymienionych kompetencji w przypadku kształtowania zdolności analizowania przeciwnego punktu widzenia oraz budowania linii argumentacyjnej. Wniosek ten jest zgodny ze stopniem skomplikowania kształtowanych kompetencji, niewątpliwie łatwiej jest prezentować argumenty niż budować spójną linię argumentacyjną.

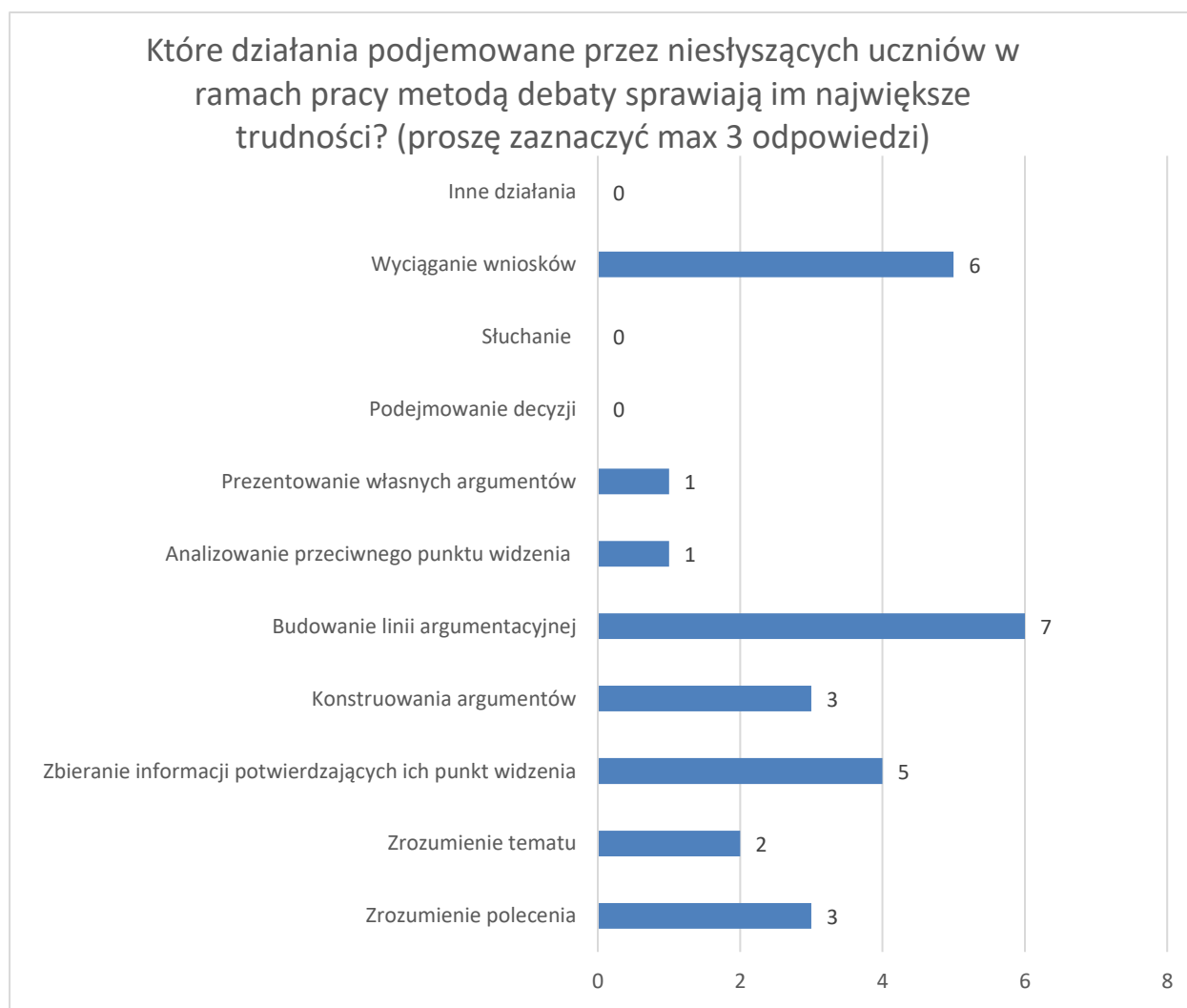
Wykres 27. Opinie nauczycieli na temat metody debaty na temat jej skuteczności w zakresie kształtowania różnych kompetencji uczniów (N=10)

Źródło: badania własne.

Opinie nauczycieli w zakresie rozwijania konkretnych umiejętności w oparciu o pracę metodą debaty mogą być częściowo wyjaśnione przez pryzmat działań jakie sprawiają niesłyszącym uczniom największą trudności w ramach pracy o testowaną metodę. Jak wykazały opinie nauczycieli w tym zakresie, zaprezentowane na wykresie 28, największą trudnością było wspomniane budowanie linii argumentacyjnej. Według nauczycieli była to kompetencja, której rozwój według tylko 3 nauczycieli był zdecydowanie wspierany poprzez pracę metodą debaty, co ważne dwóch nauczycieli skłaniało się do opinii negatywnej w tym zakresie. Zarazem 6 uczących uznało, że to właśnie z tym elementem debatowania uczniowie mieli największy kłopot. Dodatkowo wskazanie to uzupełnić opinią nauczycieli co do ogólnego przygotowania niesłyszących uczniów do prezentowania na forum własnych poglądów i spostrzeżeń. Zebrane opinie w tym zakresie sugerowały, że uczniowie mogą mieć problemy z aktywnym uczestnictwem w debacie, gdyż tylko jeden nauczyciel przygotowanie to ocenił na poziomie dobrym, pięciu na poziomie dostatecznym, a trzech na niezadawalającym. Zestawienie opinii na temat rozwijanych w debacie kompetencji z działalnymi jakie sprawiały uczniom największe problemy oraz opinii nauczycieli na temat ogólnego przygotowania niesłyszącej młodzieży do prezentowania na forum własnych poglądów i spostrzeżeń mogą prowadzić do wniosku, że to właśnie metoda debaty może być narzędziem budowania kompensacji występujących w tej grupie trudności i ograniczeń.

Wykres 28. Działania i zadania sprawiające uczniom największą trudności podczas pracy metodą debaty
N=10

Według nauczycieli uczniowie mieli także trudności z wyciąganiem wniosków oraz zbieraniem informacji potwierdzających ich punkt widzenia, być może dlatego, jak wykazano w części raportu poświęconej przebiegowi lekcji, nauczyciele chętnie posługiwali się opracowanymi w ramach projektu pytaniami ukierunkowującymi przygotowania uczniów do debaty oraz opracowanymi argumentami potwierdzającymi racje danej strony. Niezależnie od wymienionych w kafeterii pytania ankietowego oraz zaprezentowanych na wykresie 28 działań, jakie mogą być problematyczne dla uczniów, zapytano nauczycieli w badaniu ankietowym ogólnie oraz w arkuszu obserwacji lekcji, w odniesieniu do konkretnego tematu debaty, jakie wystąpiły trudności w pracy tą metodą. Względem na otwarty charakter tego pytania, nauczyciele wskazywali różnorodne trudności, które przeformułowano tak, aby nie traciły swojego pierwotnego sensu i stanowiły spójną kategorię trudności. Trudnościami, na które nauczyciele zwracali najczęściej uwagę były ograniczenia językowe w zakresie rozumienia słów oraz zasobów słownikowych. Rodziło to konsekwencję na poziomie słabego rozumienia tekstu i w konsekwencji rzutowało na przebieg całej debaty. Jak wskazywali sami nauczyciele, prezentując tematykę debaty i przekazując im pytania i sugerowane argumenty musieli czasami dodatkowo wyjaśniać, na czy dany argument polega. Część uczniów nie była też w stanie samodzielnie przygotować się do debaty, wyszukując argumenty broniące ich stanowiska, w tym przypadku nie pomógł nawet szeroko proponowany dostęp do Internetu. Dotyczyło to, głównie uczniów, którzy poza głuchotą mieli sprzężoną niepełnosprawność intelektualną. W przypadku niewielkiego odsetka debat zaobserwowano niską aktywność uczniów: czasami wynikała ona z braku argumentów, a czasami z niskiej samooceny uczestników lekcji. Jak wskazywał jeden nauczyciel, niesłysząca młodzież często nie wierzy we własne siły oraz to, że ich głos się liczy i będzie potraktowany z uwagą i szacunkiem. Choć dla większości uczniów opracowany materiał filmowy był wartościowym wsparciem wprowadzającym w temat debaty, sporadycznie zdarzali się uczniowie, którzy go nie zrozumieli. Innym problemem był fakt, że wcześniej uczniowie nie mieli do czynienia z debatą i nie wiedzieli, jak powinna ona przebiegać, nawet po drobiazgowym wyjaśnieniu ze strony nauczyciela. Skutkowało to wyborem tych rodzajów debat, które miały prosty przebieg. W czasie debatowania zdarzało się także, że uczniowie z jednego zespołu nie komunikowali się między sobą, co skutkowało chaosem – wszyscy chcieli się wypowiadać, część uczniów nie chciała też słuchać argumentacji innych. Problemem było również moderowanie dyskusji, często rolę tę musiał przejąć nauczyciel, nawet jeśli był formalnie powołany marszałek. Część słabszych uczniów nie miała również motywacji do wyrażania własnych poglądów. Ostatnim problemem, na który zwrócili uwagę nauczyciele obserwując część debat była kwestia wyłaniania zwycięscy, podważano decyzję Jury lub sami decydujący nie mogli zająć jednoznacznego stanowiska. W takich przypadkach: albo rezygnowano ze wskazania zwycięskiej strony, albo decyzję taką wspierał nauczyciel prowadzący.

Głównym celem badań było poznanie skuteczności stosowania metody debat w nauczaniu młodzieży z zaburzeniami słuchu i niesłyszącymi. Ważnym wymiarem tego celu było poznanie pozytywnych aspektów pracy z uczniami z zaburzeniami słuchu w oparciu o metodę debaty. Nauczyciele poza pytaniami zamkniętymi mieli także możliwość otwartej wypowiedzi na ten temat w ankiecie kierowanej do nich oraz w kwestionariuszach obserwacji każdej lekcji jaką przeprowadzili. Testujący metodę debaty nauczyciele wskazywali na liczne zalety metody w pracy z niesłyszącymi uczniami, choć zaznaczyć należy, że w jednym

analizowanym kwestionariuszu obserwacji lekcji nauczyciel napisał, że nie widzi pozytywnych aspektów realizowanej lekcji metodą debaty. W swoich spostrzeżeniach badani najczęściej zwracali uwagę, że metoda debaty kształtuje w gronie uczniów umiejętność samodzielnej pracy, w tym zbierania i analizowania informacji w procesie przygotowywania się do zajęć lub do zadania w trakcie lekcji. Badani zwracali również uwagę na rozwój umiejętności retorycznych, argumentowania, polemizowania oraz kulturalnego, pełnego szacunku do innych prezentowania własnego zdania. Część nauczycieli łączyła te umiejętności z szeroko rozumianą komunikacją między ludzką, wskazując, że jej kształtowanie jest szczególnie ważne w gronie młodzieży z zaburzeniami słuchu, gdyż jest ona często wykluczona komunikacyjnie. Według opinii pedagogów inkluzja komunikacyjna- i co za tym idzie społeczna, poprzez kształtowanie kompetencji komunikacyjnych, w tym umiejętności ekspresji własnego zdania, ma silny związek z podniesieniem samooceny uczniów, którzy nie często mają okazję być z szacunkiem i godnością wysłuchanymi. Nauczyciele uznali, że lekcje w oparciu o metodę debaty są doskonałą zachętą do angażowania się komunikacyjnego niesłyszącej młodzieży. Poprzez kształtowanie, podczas debat, wzorców otwartości oraz prezentowania własnych poglądów młodzi ludzie mają szansę ekstrapolować je na inne życiowe sytuacje. Obserwacje lekcji umożliwiły spostrzeżenie, że poprzez debaty uczniowie uczą się nie tylko wyrażać swoje poglądy ale również słuchać innych oraz analizować ich argumenty, przez co często zmieniali swój pierwotny punkt widzenia. Część nauczycieli wskazało także rozwój umiejętności analitycznych doskonalonych na etapie zbierania informacji, wnioskowania i do podejmowania decyzji. Nauczyciele zwrócili również uwagę na to, że debata pozytywnie wpływa na aktywność uczniów na lekcji angażując znacznie większą liczbę uczących się niż zwykle, nawet bierni podczas lekcji młodzi ludzie ożywiali się w trakcie debat. Co jak wyeksponował jeden nauczyciel sprzyja poprawie pracy grupowej i wewnętrznych w niej interakcji. Część uczących podkreśliła, że poprzez debatowanie pobudza się kreatywność uczniów oraz kształtuje zdolność rozwiązywania problemów oraz krytycznego myślenia. Nauczyciele wskazywali, że sama metoda debaty niesie potencjał wyjaśnienia różnych zagadnień, zgłębienia wiedzy na temat różnorodnych aspektów życia człowieka, szczególnie tych budzących skrajne emocje. Badani zwrócili też uwagę, że debata jest interesującą i zabawną formą edukacji pozwalającą w sposób bezpieczny poznać argumenty „za” i „przeciw” przez co zrozumieć różne stanowiska i poglądy.

W ramach badań ankietowych poproszono nauczycieli o wyrażenie opinii na temat pracy uczniów metodą debaty z uczniami z zaburzeniami słuchu w kilku kluczowych wymiarów:

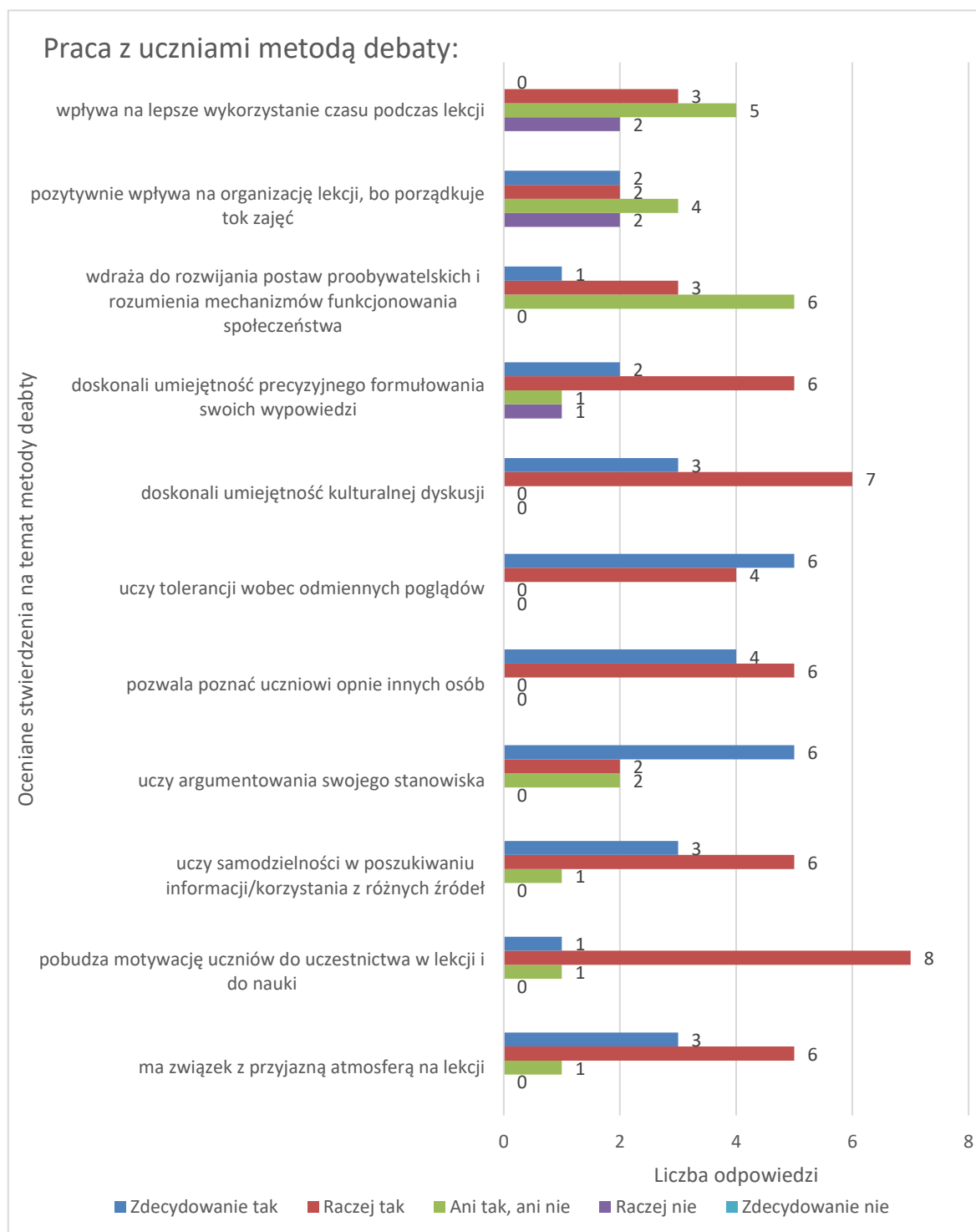
- jej wpływu na organizację lekcji i motywowanie uczniów do aktywnej pracy,
- możliwości jakie niesie w zakresie diagnozowania poziom wiedzy i umiejętności uczniów,
- jej możliwości w zakresie skutecznego i efektywnego zaznajamiania się uczniów z nowym materiałem i dokonywaniem rekapitulacji treści nauczania,
- stopnia jej akceptacji i zadowolenia uczniów z pracy w oparciu o nią podczas lekcji.

Diagnoza opinii nauczycieli na temat każdego z ww. wymiarów pracy z uczniami o szczególnych potrzebach edukacyjnych w oparciu o metodę debaty była przeprowadzona na podstawie baterii stwierdzeń do których mieli ustosunkować się nauczyciele.

Diagnostując opinie nauczycieli na temat oddziaływania metody debaty na organizację lekcji i motywowanie uczniów do aktywnej pracy należy zauważyć, że badani uznali, że jest ona szczególnie skuteczna w zakresie uczenia tolerancji wobec odmiennych poglądów oraz pozwala poznać stanowiska innych osób na omawiany

temat oraz doskonali ona umiejętność kulturalnej dyskusji między jej uczestnikami. Nauczyciele docenili również metodę debaty jako narzędzia uczącego samodzielności w poszukiwaniu informacji oraz korzystania z różnych źródeł. Dostrzeżono także jej związek z przyjazną atmosferą na lekcji. Badani zgodzili się również, że pobudza ona motywację uczniów do uczestnictwa w lekcji i do nauki. Szczegółowy rozkład odpowiedzi nauczycieli w omawianym zakresie zaprezentowany jest na wykresie 29.

Wykres 29. Opinia nauczycieli na temat oddziaływania metody debaty na organizację lekcji i motywowanie uczniów do aktywnej pracy (N=10)

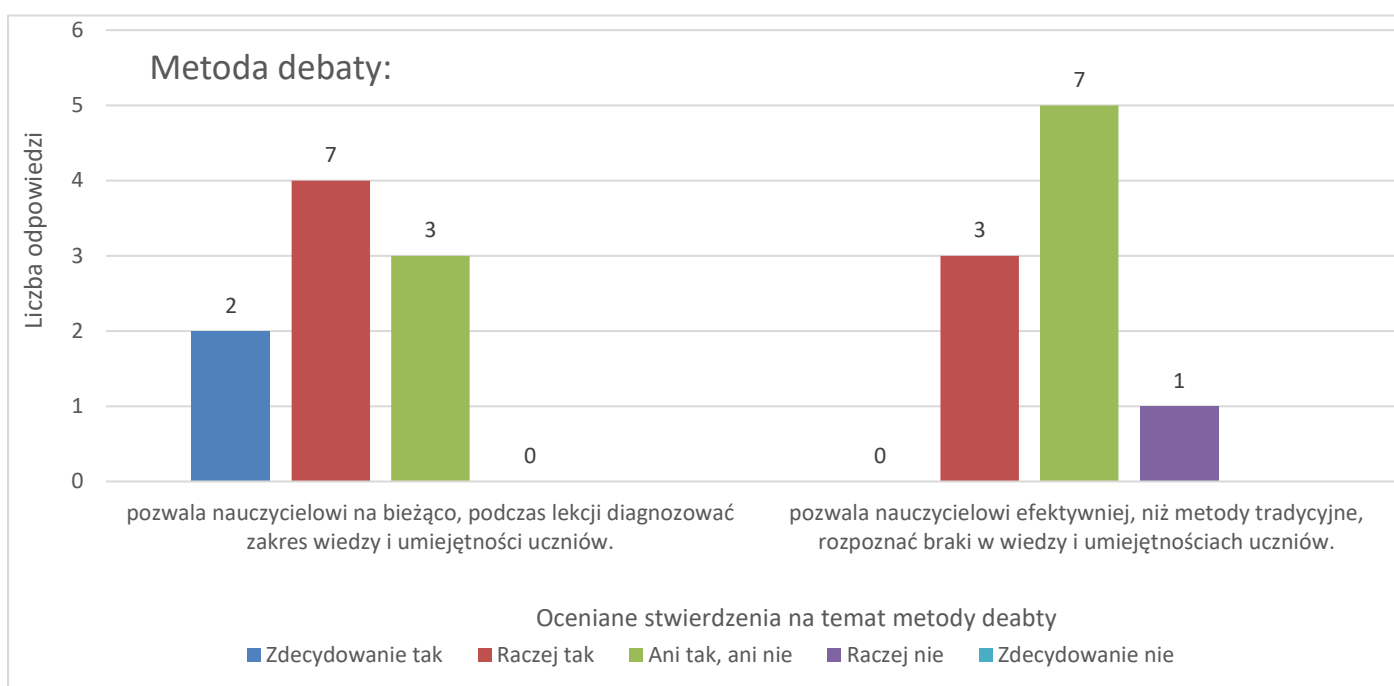

Źródło: badania własne.

Badani nauczyciele najniżej ocenili (choć nie była to ocena negatywna) wpływ debaty na lepsze wykorzystanie czasu podczas lekcji oraz na organizację lekcji, a także jej wpływ na rozwijanie postaw probywatelskich i rozumienia mechanizmów funkcjonowania społeczeństwa.

W ramach opinii nauczycieli na temat pracy uczniów metodą debaty zdiagnozowali jej przydatność w procesie diagnozowania poziom wiedzy i umiejętności uczniów. Większość nauczycieli, bo 7 na 10 uznało, że diagnozowana metoda pozwala nauczycielowi na bieżąco, podczas lekcji diagnozować zakres wiedzy i umiejętności uczniów, pozostali trzej nauczyciele mieli neutralne zdanie w tym zakresie. Tylko 3 ankietowanych uznało, że testowana metoda pozwala nauczycielowi efektywniej, niż metody tradycyjne, rozpoznać braki w wiedzy i umiejętnościach uczniów, większość badanych nie miała jednoznacznego zdania w tym zakresie. Zebrane odpowiedzi nauczycieli na omawiany temat zaprezentowane są na wykresie 30.

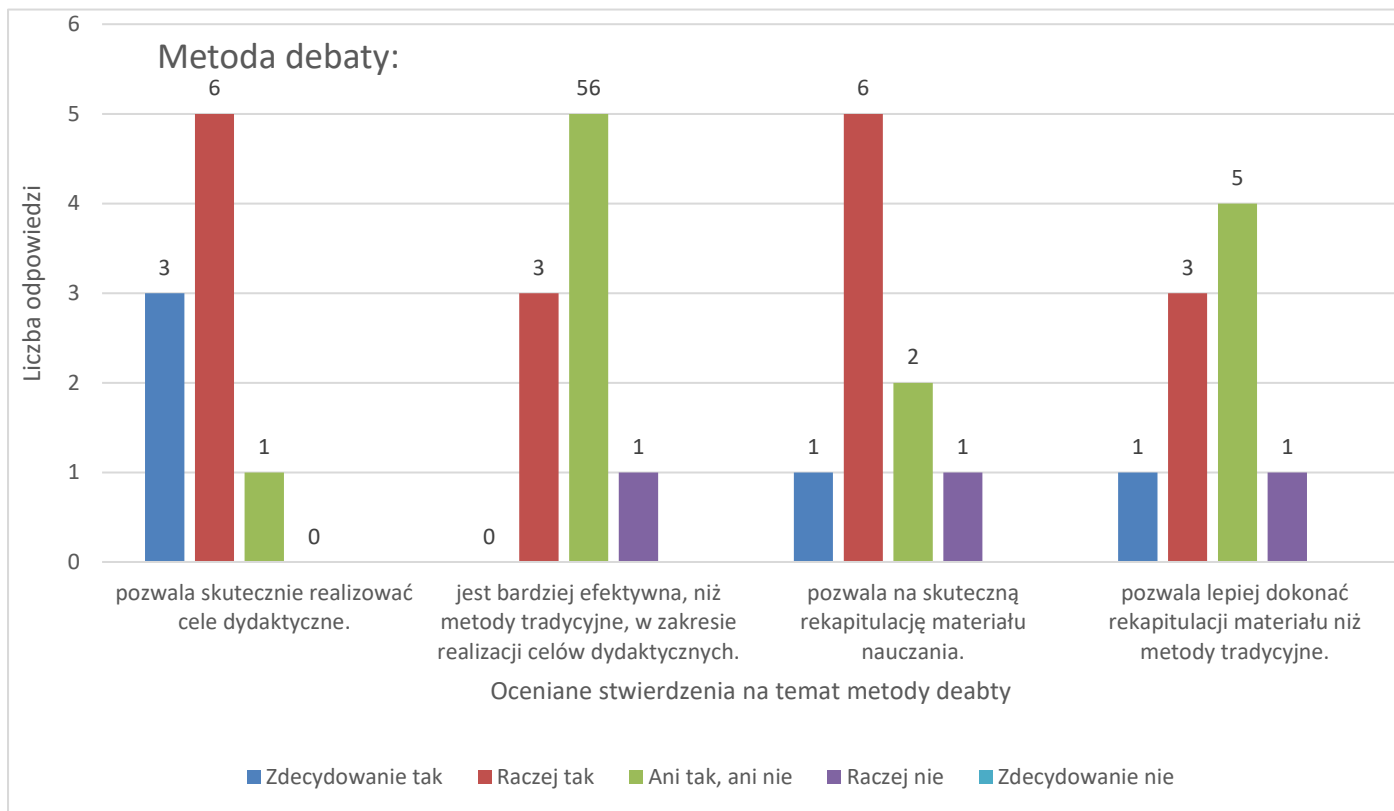
Wykres 30. Opinia nauczycieli na temat przydatności metody debaty w diagnozowaniu poziom wiedzy i umiejętności uczniów (N=10)

Źródło: badania własne.

W ramach badań przeprowadzono diagnozę opinii nauczycieli w zakresie skutecznego i efektywnego zaznajamiania się uczniów z nowym materiałem i dokonywaniem rekapitulacji treści nauczania. Ankietowani nauczyciele w większości uznawali, że metoda debaty jest skutecznym i efektywnym narzędziem zaznajamiania się uczniów z nowym materiałem i rekapitulacji treści nauczania. Więcej neutralnych opinii oraz jeden umiarkowanie krytyczne wskazanie pojawiło w przypadku porównania metody debaty do tradycyjnych metod dydaktycznych w ww. obszarach (zob. wykres 31).

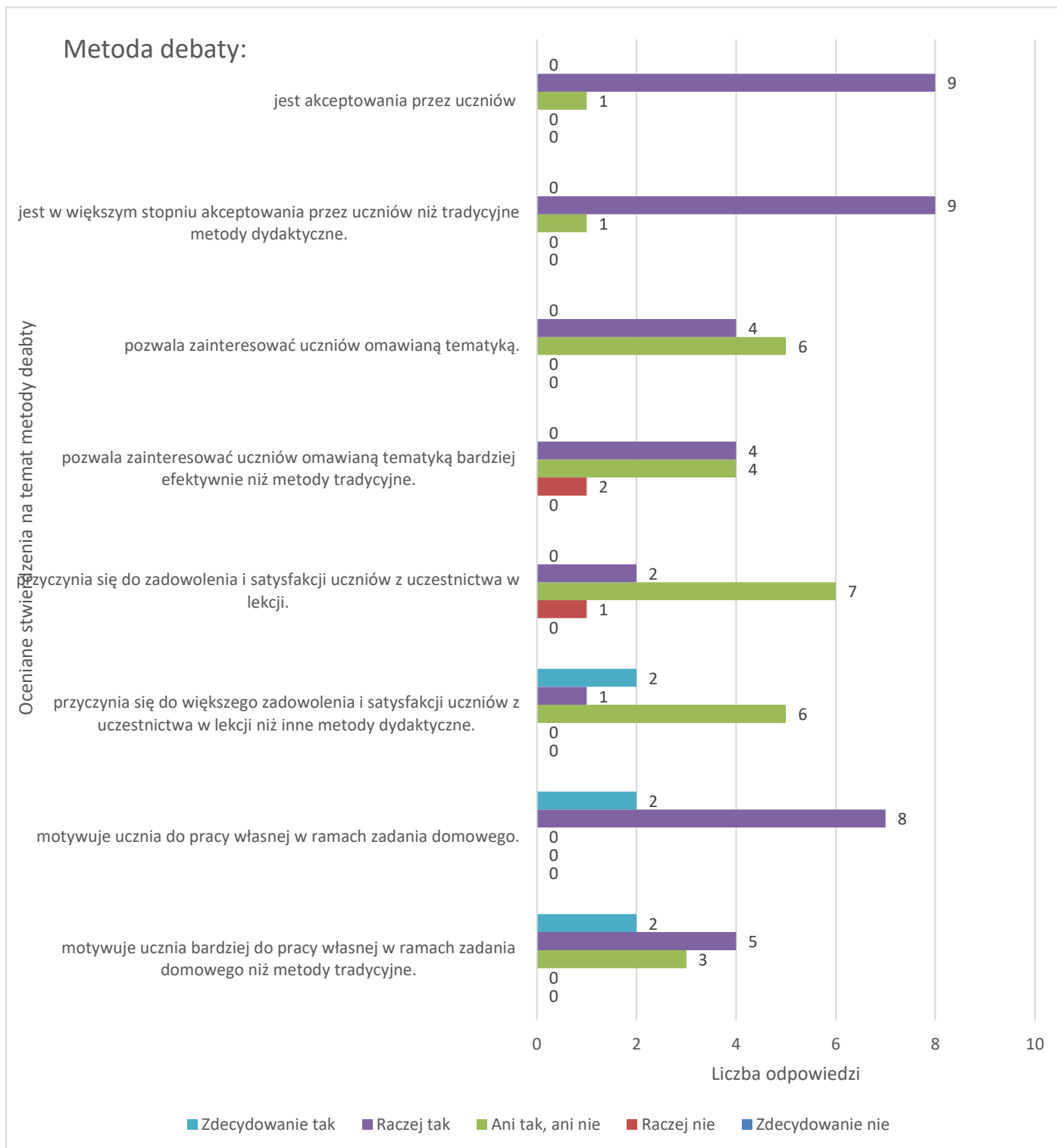
Wykres 31. Opinia nauczycieli na temat przydatności metody debaty w zakresie skutecznego i efektywnego zaznajamiania się uczniów z nowym materiałem i rekapitulacji treści nauczania (N=10)

Źródło: badania własne.

Zgromadzone opinie nauczycieli pozwalają zauważyć, że ich zdaniem metoda debaty jest raczej akceptowalna przez uczniów, bardziej niż inne – tradycyjne metody nauczania (zob. wykres 32). Część uczących uznała także, że metoda pozwala zainteresować tematyką lekcji, choć w tym zakresie większość ankietowanych nie miała jednoznacznego zdania. Nauczyciele, w większości nie mieli wyrazistej opinii na temat tego, czy metoda przyczynia się do zadowolenia i satysfakcji uczniów z uczestnictwa w lekcji. Co jednak ciekawe, większe grono uczących, w porównaniu do poprzedniego zagadnienia, uważało, że metoda przyczynia się do większego zadowolenia i satysfakcji uczniów z uczestnictwa w lekcji niż inne metody dydaktyczne. Może to świadczyć ogólnie o tym, że uczniowie zazwyczaj nie odczuwają do zadowolenia i satysfakcji z uczestnictwa w lekcji, a metodą debaty czasami może te uczucia wywołać. Z kolei wszyscy badani byli zdecydowanie lub raczej przekonani, że implementacja debat w dydaktyce uczniów z zaburzeniami słuchu motywuje ich do pracy własnej w ramach zadania domowego, z tego pięciu badanych miało przeświadczenie, że diagnozowana metoda jest w tym zakresie skuteczniejsza od tradycyjnych form prowadzenia zajęć dydaktycznych. Szczegółowy rozkład odpowiedzi testujących opracowany materiał nauczycieli w zakresie ww. zagadnień zaprezentowany jest na wykresie 32.

Wykres 32. Opinia nauczycieli na temat stopnia akceptacji metody debaty i zadowolenia uczniów z pracy podczas lekcji prowadzonych w oparciu o nią (N=10)

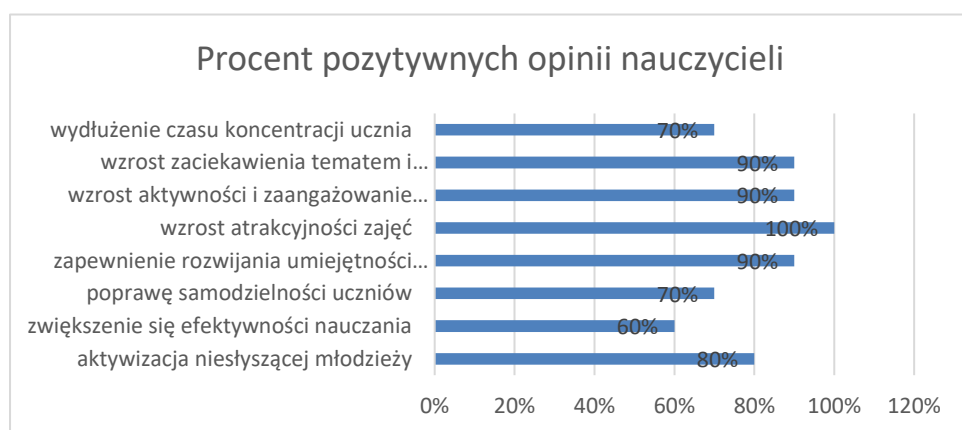

Źródło: badania własne.

W ramach zbierania opinii, poproszono nauczycieli, którzy odpowiedzialni byli za testowanie materiałów edukacyjnych, o ocenę zmiany wybranych wskaźników procesu dydaktycznego. Badanie miało formę wywiadów grupowych w Polsce, Czechach i na Słowacji. Nauczycielom zadano 8 pytań o zmiany jakościowe we wskaźnikach związanych z nauczaniem. Zmiana mogła przyjąć wartość 0 lub 1 na podstawie doświadczeń empirycznych nauczyciela. Aby określić wartość wskaźników policzono sumy arytmetyczne pozytywnych

ocen, w stosunku do wszystkich ocen (N=10) Zebrany materiał empiryczny wskazuje na bezwzględnie pozytywne oddziaływanie testowanych narzędzi na jakość procesu dydaktycznego. Oceniono, że w 80% przypadków nastąpiło wydłużenie czasu koncentracji uczniów. 90 % odpowiedzi wykazuje na wzrost zaciekania tematem i zadaniami lekcji oraz wzrost aktywności i zaangażowania uczniów, 100 % opinii nauczycieli mówi o wzroście atrakcyjności zajęć; 90 % nauczycieli stwierdziło, że u uczniów rozwinęły się umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych; 70% respondentów wskazało na poprawę samodzielności uczniów, a 60% na zwiększenie efektywności nauczania. 80% pozytywnych odpowiedzi dotyczyło aktywizacji niesłyszącej młodzieży.

Wykres 33. Opinia nauczycieli na temat ocenę zmiany wybranych wskaźników procesu dydaktycznego (N=10)

Źródło: badania własne.

Podsumowanie i rekomendacje

Zrealizowane badania były okazją do poznania rekomendacji nauczycieli testujących, opracowane w ramach projektu, materiały dydaktyczne. Nauczyciele byli motywowani do dzielenia się swoimi spostrzeżeniami w kwestionariuszu ankiety oraz po każdej lekcji w wypełnianym kwestionariuszu obserwacji zajęć. Pozwoliło to na poznanie trudności implementacyjnych, wskazanie zalet testowanej metody oraz sformułowanie rekomendacji do prowadzenia zajęć w oparciu o przygotowane materiały oraz sugestii dla zespołu projektowego w celu wprowadzenia zmian i modyfikacji w testowych wersjach materiałów dydaktycznych. Zaprezentowany materiał empiryczny pozwala na stwierdzenie, że metoda debat jest skutecznym narzędziem edukacyjnym, który przy pewnych założeniach może być implementowany w dydaktyce młodzieży z zaburzeniami słuchu i niesłyszących.

Nauczyciele testujący metodę zwracali uwagę, na zróżnicowanie klas pod względem specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów. Przez co, dla części uczestniczących w lekcji metoda debaty była doskonałym narzędziem rozwijania ich potencjału, a dla innych, mniej licznych nastęrczała trudności ograniczając ich rolę

do obserwatorów. Badani nauczyciele zwrócili uwagę, że problem dotyczył głównie uczniów ze sprzężonymi niepełnosprawnościami, w szczególności wadami słuchu i niepełnosprawnością intelektualną. Jednak i w takim przypadku nauczyciele zwracali uwagę na pozytywne efekty, nawet biernego uczestnictwa w debacie, która w tym przypadku była urozmaiceniem klasycznych lekcji. Aby jednak włączyć wszystkich uczniów w proces debatowania część nauczycieli postulowała uproszczenie tematyki debat lub poszerzenie ich zakresu o inne, bazujące na codziennych problemach uczniów, tematy. Sugerowano także, że aby właściwie stosować materiały opracowane w ramach projektu, nauczyciele mogliby stworzyć specjalny słownik pojęć wyjaśniający różnorodne aspekty poruszanego w debacie tematu. W niektórych sytuacjach nauczyciele widzieli potrzebę przeprowadzenia lekcji wstępnej, wprowadzającej w tematykę debaty. W ramach sugestii znalazł się także postulat poszerzenia repozytorium filmów i multimedialnych, tak aby uczniowie przed debatą lepiej zrozumieli główny jej problem.

Pewną trudnością implantacyjną była także nowość debaty, jako formy interakcji uczniów na lekcji. Nauczyciele zwrócili uwagę, że należy przed przystąpieniem do pracy metodą debaty z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, dokładnie wyjaśnić przebieg i zasady debatowania. Pojawiła się też sugestia wykorzystania tylko tych najprostszych form debatowania. Inny nauczyciel sugerował stworzenie jednego uniwersalnego filmu instruktorzowego, przeznaczonego dla młodzieży i wyjaśniającego, na czym polega debata i jak przebiega oraz jak uczniowie powinni się podczas niej zachowywać.

Dla części uczniów problemem była też duża liczba pytań ukierunkowujących i przygotowanych w ramach projektu. Sugeruje się więc ich prezentowanie uczniom w okrojonej liczbie. O ich wyborze z listy przygotowanych powinien decydować nauczyciel przed lekcją. Nauczyciele zwrócili także uwagę, że część tematów była ciekawa i intuicyjna dla niesłyszącej młodzieży, inne nie do końca były przez wszystkich zrozumiałe. Dlatego badani sugerowali przygotowanie zróżnicowanego pod kątem zaawansowania materiału oraz tematyki debat. W ich opinii nie wszystkie tematy nadawały się do klas gdzie młodzież miała mniejszy potencjał oraz ograniczone zasoby wiedzy.

Ważną uwagę była też sugerowana elastyczność względem czasu przebiegu debat. Część nauczycieli zauważała, że czas ten powinien być dostosowany do tempa pracy grupy. Część klas wymagała więcej czasu na przygotowanie i przeprowadzenie debaty, niż pozwalał to czas na lekcji, a przerywanie debaty i powrót do niej przy kolejnej okazji był mało efektywny. Dlatego sugestia nauczycieli dotyczyła implementacji metody na dwóch lekcjach odbywających się jedna po drugiej. Na pierwszej sugerowano zapoznanie uczniów z filmem oraz przygotowanie się młodzieży do debaty. Na drugiej przeprowadzenie debaty zasadniczej wraz z jej omówieniem.

Z powodu małej liczebności części klas, w których realizowano lekcje w oparciu o metodę debaty, sugerowano połączenie zajęć z inną grupą, tak aby debata miała lepszą dynamikę i było w niej zaangażowanych więcej uczniów. Podobnym postulatem był ten, sugerujący, że debaty powinny być przeprowadzane między szkołami, najlepiej w formie wyjazdowej tak aby uczniowie mogli się poznać i wymienić między sobą doświadczenia i spostrzeżenia.